

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevens doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Bekwaamheid van de niet-ontvoogde minderjarige op patrimoniaal gebied

Wellicht klinkt het wat paradoxaal te spreken over de *bekwaamheid* van de minderjarigen. Minderjarigheid immers doet ons denken aan *onbekwaamheid*. Minderjarigen en onbekwaamverklaarden kunnen zelf niet over hun rechten beschikken, zegt men.

Men kent het fundamenteel onderscheid tussen de rechtsbekwaamheid en de handelingsbekwaamheid ⁽¹⁾. Op patrimonieel gebied is de minderjarige rechtsbekwaam; hij is echter onbekwaam zelf over de rechten te beschikken die hij eventueel bezit: ons burgerlijk wetboek verklaart hem «onbekwaam om contracten aan te gaan» (art. 1123 B.W.) ⁽²⁾.

Men kan zich afvragen welke de juiste draagwijdte is van deze beginselverklaring ten aanzien van het onvermijdelijk dagelijks optreden van de minderjarigen in het juridisch verkeer. Hieraan worden de volgende beschouwingen gewijd.

Vooreerst wordt er onderzocht of er al dan niet een onderscheid dient gemaakt te worden, enerzijds tussen wettelijk bewind en voogdij, anderzijds tussen de minderjarigen met oordeel des onderscheids en de minderjarigen zonder oordeel des onderscheids. Daarna komt de eigenlijke «bekwaamheid» van de minderjarige ter sprake.

I. Wettelijke bewind en voogdij.

Daar artikel 1124 B.W. de minderjarigen onbekwaam verklaart om contracten aan te gaan, moet hun patrimonium bij voorkomend geval onder vreemd beheer geplaatst worden. Het ligt niet in onze bedoeling hier de kenmerken van dat beheer en de bevoegdheden der beheersorganen te onderzoeken. Het moge volstaan er aan te herinneren dat de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige ofwel voogd ofwel wettelijke beheerder is. Zijn beide ouders in leven, dan treedt de vader op als wettelijke beheerder (art. 389 B.W.). Bij het overlijden van één der ouders valt de voogdij open (art. 390 B.W.) ⁽³⁾.

Deze twee gevallen dienen goed uit elkaar gehouden te worden bij de bespreking van de respectievelijke machten van wettelijke beheerder en voogd ⁽⁴⁾. In het kader van de «bekwaamheid» van de minderjarige echter valt het belang van dit onderscheid weg. Immers, wanneer we ons afvragen welke juridische gevolgen het optreden van de minderjarige zelf heeft, dus zonder tussenkomst van zijn wettelijke vertegenwoor-

diger, maakt het geen verschil uit of hij onder wettelijk bewind staat dan wel onder voogdij ⁽⁵⁾.

II. Minderjarige met of zonder oordeel des onderscheids.

Een ander onderscheid — en ditmaal in hoofde van de minderjarige zelf — kan gemaakt worden in functie van zijn geestelijke ontwikkeling. Nu eens gaat het om een zeer jong kind dat het oordeel des onderscheids nog niet bezit, dat dus de waarde en de zin van zijn handelingen nog niet beseft, terwijl men in andere gevallen te doen heeft met een minderjarige die reeds zeer goed weet wat hij doet. Met het oog op de sanktie spreekt men in het eerste geval van een *natuurlijke onbekwaamheid*, in het tweede van een *beschermingsonbekwaamheid*. Het eerste geval brengt absolute nietigheid mede, het tweede heeft slechts betrekkelijke nietigheid tot gevolg. Dit onderscheid treft men aan bij gezaghebbende auteurs ⁽⁶⁾, in een beslissing ⁽⁷⁾ en in het Duits burgerlijk wetboek ⁽⁸⁾.

Het belang van dit onderscheid ten aanzien van ons onderwerp kan men wel betwijfelen. Teoretisch gezien is een kontrakt aangegaan door een kind zonder oordeel des onderscheids natuurlijk absoluut nietig daar de vrije wilsuiting een wezenselement is voor de geldigheid van iedere overeenkomst. Doch is het wel denkbaar dat in feite een minderjarige zonder oordeel des onderscheids, dus praktisch gezien een onmondig kind, een kontrakt zou sluiten en de medekontraktant er de tenuitvoerlegging van zou eisen? ⁽⁹⁾.

Dit mag ons echter niet uit het oog doen verliezen dat het onderscheid van kapitaal belang blijft op het gebied van de onrechtmatige daad. Artikel 1382 B.W. is immers ook van toepassing op de minderjarigen (art. 1310 B.W.). Naast de schade en het oorzakelijk verband moet ook het element «schuld» aanwezig zijn. Bijgevolg wordt de minderjarige zonder oordeel des onderscheids onttrokken aan het toepassingsgebied van artikel 1382. Indien dit onderscheid dan toch van grote praktische betekenis kan zijn op patrimonieel gebied, dan geschiedt dit langs de aquiliaanse aansprakelijkheid om.

III. De beperkte bekwaamheid van de minderjarige.

Van volledige bekwaamheid kan hier natuurlijk geen sprake zijn: artikel 1124 B.W. beheerst de hele stof.

Daarentegen is er echter ook geen volledige onbekwaamheid. Vooreerst heeft de wetgever een bijzondere sanktieregeling tot stand gebracht met het gevolg dat in vele gevallen het optreden van de minderjarige zeer reële juridische gevolgen heeft. In dit opzicht zouden we liefst spreken van een *relatieve rechtsgeldigheid*. Verder worden in verschillende wetteksten gevallen opgesomd waar een minderjarige steeds rechtsgeldig kan optreden, wat dus *absolute rechtsgeldigheid* tot gevolg heeft.

Daarom lijkt het verantwoord te zeggen dat minderjarigen over een *beperkte handelingsbekwaamheid* beschikken. De twee facetten ervan worden nu achtereenvolgens onderzocht.

A. Relatieve rechtsgeldigheid.

Deze komt op tweeërlei wijze tot uiting, zij het dan met een verschillende intensiteit. Louter negatief kunnen we zeggen dat een overeenkomt, door een minderjarige aangegaan, van kracht blijft zolang hijzelf op het ogenblik van zijn meerderjarigheid of zijn wettelijke vertegenwoordiger voordien, er niet tegen opkomt. Positief gezien komt het dikwijls voor dat het kontrakt beschermd wordt tegen elke vordering tot nietigheid, niet alleen vanwege de meerderjarige medekontraktant zoals in het vorig geval, maar ook vanwege de minderjarige en zijn wettelijke vertegenwoordiger zelf. Dit laatste geval kenmerkt men met het adagium: « Minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam laesus ».

1) De derde-medekontraktant kan de nietigheid niet opwerpen.

Artikel 1125, tweede lid van het burgerlijk wetboek bepaalt dat de bekwame partij zich niet mag beroepen op de onbekwaamheid van haar medekontraktant. Het kontrakt is en blijft geldig wanneer de minderjarige of, vóór zijn meerderjarigheid, zijn wettelijke vertegenwoordiger het wel uitvoeren. De minderjarige bezit dus wel degelijk een zekere bekwaamheid. Dit beginsel⁽¹⁰⁾ heeft een uitgebreide draagwijdte en overkoepelt alle rechtshandelingen verricht op patrimoniaal gebied⁽¹¹⁾. De ene uitzondering op deze optiemogelijkheid vloeit voort uit het feit dat de minderjarige aansprakelijk is voor zijn onrechtmatige daad: de mogelijkheid bestaat dat hij bij het sluiten van het kontrakt een fout begaat die onder toepassing valt van 1382 B.W. De voor de hand liggende sanktie bestaat er dan in de tenuitvoerlegging van het kontrakt op te leggen. Een eenvoudige verklaring van meerderjarigheid volstaat echter niet (art. 1307 B.W.): dit ware een te eenvoudig middel om de wettelijke regeling te omzeilen. Er moet meer zijn. De rechtspraak vereist de aanwezigheid van kwade trouw, « dolus » in hoofde van de minderjarige⁽¹²⁾; dit ware bijvoorbeeld het geval bij het voorleggen van een valse geboorteakte⁽¹³⁾.

De bekwaamheid die we uit artikel 1125 hebben afgeleid is slechts zeer relatief: de geldigheid van de rechtshandeling hangt inderdaad af van de houding van de minderjarige partij, terwijl de andere passief moet toekijken. Het adagium « minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam laesus » laat ons toe een stap verder te zetten.

2) De regel « minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam laesus ».

Menige overeenkomsten zijn en blijven geldig ten aanzien van beide partijen, zowel de minderjarige als de meerderjarige, mits ze geen nadeel berokkenen aan de minderjarige.

Het adagium werd breedvoerig besproken tijdens de voorbereidende werken van de Code Civil; zo zei Bigot-Préameneu van de minderjarigen: « On peut contracter avec eux; mais s'ils sont lésés, on est censé avoir abusé de leur âge. Leur capacité cesse pour tout acte qui leur est préjudiciable »⁽¹⁴⁾. En verder nog: « Le résultat de son incapacité est de ne pouvoir être lésé, et non de ne pouvoir contracter. Restituitur tanquam laesus, non tanquam minor »⁽¹⁵⁾. De handelingsonbekwaamheid van de minderjarige mag geenszins in zijn eigen nadeel uitvallen: de minderjarige is onbekwaam zich door zijn eigen kontraktueel optreden nadeel te berokkenen; verder gaat die onbekwaamheid niet. Dit beginsel, uitgedrukt in de artikelen 1125 en 1305 B.W., beperkt dus in gevoelige mate de principiële verklaring van artikel 1124 B.W.⁽¹⁶⁾. Deze gedachtengang treft men ook aan in menigvuldige arresten en vonnissen⁽¹⁷⁾. Alleen mag men niet vergeten dat de minderjarige aansprakelijk is voor zijn foutieve handelingen, zodat hij geen benadeling kan inroepen wanneer deze voortspuit uit zijn kontraktuele wanprestatie⁽¹⁸⁾.

Vermits de minderjarige een vordering tot nietigverklaring (action en rescision) slechts kan instellen wanneer hij door het kontrakt wordt benadeeld, zullen de meeste alledaagse overeenkomsten, de meest voorkomende in de praktijk, geldig worden aangegaan door minderjarigen. Trouwens, in de meeste gevallen zal noch de minderjarige, noch zijn wettelijke vertegenwoordiger eraan denken de geldigheid van het kontrakt te betwisten.

Rijst er een betwisting op, dan stelt zich de vraag naar de juiste toedracht van het begrip benadeling: spruit ze voort uit de louter objektieve ongelijkheid tussen beide prestaties? Moet men rekening houden met de sociale rang van de minderjarige? Rechtsleer⁽¹⁹⁾ en rechtspraak⁽²⁰⁾ wenden het breedste, subjectieve criterium aan. Betwistingen ontstaan vooral omtrent de geldigheid van de aankoop van luxe-artikelen, inschrijvingen in clubs, het volgen van sportlessen. Eerst onderzoekt de rechter of de objektieve waarde van het verkochte goed of de gepresteerde dienst overeenstemt met wat de minderjarige daarvoor verschuldigd is. Daarna gaat hij na of er geen wanverhouding bestaat tussen de door de minderjarige aangegane verbintenis en zijn maatschappelijke stand. Zo werd er gevonnist dat een jonge (minderjarige!) doctor in de rechten, die « Laurent's « Principes de droit civil » in zijn geheel op krediet had aangekocht, niet was benadeeld en dat hij er nog nuttig gebruik kon van maken in zijn verdere loopbaan⁽²¹⁾.

De bewijslast van de benadeling valt natuurlijk ten laste van de minderjarige partij (actori incombis probatio⁽²²⁾), en wanneer het kontrakt vernietigd wordt, blijft de minderjarige gehouden in de mate waarin hij er voordeel uit haalt⁽²³⁾ (artt. 1241 en 1312 B.W.)⁽²⁴⁾.

Wanneer we, op grond van wat voorafgaat, als regel vooropstellen dat minderjarigen geldige rechtshandelingen verrichten zo deze hen geen nadeel berokkenen, zijn er twee belangrijke *beperkingen* te maken.

In de eerste plaats treft men vele daden aan die, zelfs buiten het geval van benadeling vernietigbaar zijn; men noemt ze daden « nietig naar de vorm ». Artikel 1311 B.W. onderscheidt ze van de daden die « slechts aanleiding geven tot herstel ». Om die uit elkaar te houden gaat de rechtspraak uit van een onderscheid dat gemaakt wordt bij de beschrijving van de machten van de voogd⁽²⁵⁾: de daden nietig naar de vorm zijn deze welke de voogd niet alleen kan stellen, zoals bijvoorbeeld de vervreemding van een onroerend goed (art. 457 B.W. en art. 2 van de wet van 12 juni 1816), het aangaan van een lening (art. 45 7B.W.), het aan-

nemen van een schenking (art. 463 B.W.) (26). Sedert het belangrijk Cassatiearrest van 6 mei 1943 (27) valt ook de vervreemding van een roerend goed onder deze categorie. De verwijzing naar de bestuursmachten van de voogd heeft dus tot gevolg dat alle discussies hieromtrent ook hun weerslag vinden op de studie van de bekwaamheid van de minderjarige zelf.

In dit verband bestaat er een betwisting omtrent de « handelsdaden ». De wet schrijft bijzondere voorwaarden voor opdat de minderjarige die geldig zou stellen: achttien jaar, ontvoogd en daartoe speciaal gemachtigd zijn (artt. 4 en 6 Hw.). Eensgezind aanvaardt men dat de buiten die voorwaarden gestelde handelsdaden hun handelskarakter verliezen en dat bijgevolg de geschillen omtrent hun rechtsgeldigheid worden onttrokken aan de bevoegdheid van de rechtbanken van koophandel (28). Zijn die daden vernietigbaar als daden nietig naar de vorm of is integendeel ook op hen de regel « minor restituitur... » toepasselijk? Onze rechters nemen doorgaans de tweede stelling aan (29). De tegenovergestelde mening wordt aangenomen door de Franse rechtpraak (30) en wordt verdedigd door enkele van onze meest gezaghebbende auteurs (31).

De tweede beperking die we moeten brengen aan het toepassingsgebied van de regel « minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam laesus » vloeit voort uit het feit dat de wet zelf de bekwaamheid van de minderjarige tot het stellen van bepaalde daden omschrijft. Wanneer minderjarigen die daden stellen met inachtneming van de hun opgelegde voorwaarden, kunnen zij zich later niet meer in hun recht laten herstellen op grond van benadeling. Zo komen we dan tot het tweede aspect van de bekwaamheid van de minderjarige.

B. Absolute rechtsgeldigheid.

In de eerste plaats komen hier de *dadens van bewaring* in aanmerking: ze worden gesteld om een dreigend nadeel te keer te gaan. Eensgezind neemt men aan dat minderjarigen alle daden kunnen stellen die een dreigend verlies verhinderen, zoals trouwens ook (vóór 1958) de gehuwde vrouw zonder machtiging (32) en de openbare instellingen zonder toelating (33). Men denkt hierbij aan het stuiten van een verjaring, de vernieuwing van een hypothekaire inschrijving, het vorderen van een zegellegging, een vordering in kortgeding (34).

Verder zijn er verschillende wetteksten, met de jaren talrijker, die minderjarigen in bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden *zelf* laten optreden (35). De tussenkomst van de wettelijke vertegenwoordiger wordt in deze gevallen als zodanig uitgeschakeld. Dit belet echter niet dat in de meeste gevallen voorwaarden van leeftijd en toelating worden opgelegd.

Het ware roekeloos een volledige opsomming van dergelijke gevallen te willen geven. Hier volgen enkele voorbeelden. Maar gezien deze studie het louter patrimonieel aspect van de bekwaamheid van de minderjarige beoogt, worden evenwel de verschillende gevallen waar hij kan optreden op familierechtelijk gebied buiten beschouwing gelaten.

De minderjarige die bekwaam is te huwen, is tevens bekwaam, met toestemming der personen wier toestemming nodig is voor de geldigheid van het huwelijk, een huwelijkskontraat aan te gaan en daarin een schenking aan de aanstaande echtgenoot of echtgenote te doen (artt. 1095, 1309 en 1398 B.W.). De minderjarige van meer dan 16 jaar beschikt geldig bij testament over de helft van het beschikbaar deel van zijn goederen (art. 904 B.W.). Vanaf 16 jaar mag de niet-ontvoogde minderjarige alleen een spaarboekje openen

bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas en, behoudens verzet van zijn wettelijke vertegenwoordiger, maandelijks een bepaald bedrag afhalen; de ontvoogde minderjarige daarentegen wordt als meerderjarige beschouwd voor zijn betrekkingen met de A.S.L.K. (art. 23 quater, van de wet van 16 maart 1865, gewijzigd door de wet van 29 juli 1923). De wetten van 30 april 1958 en 16 maart 1964 hebben de bekwaamheid van de minderjarige op het gebied van het spaarwezen nog uitgebreid: voortaan kan hij alleen een spaar- of depositobekje openen bij de private spaarkassen en depositobanken waarvan de lijst door de Bankcommissie jaarlijks wordt bekend gemaakt. Vanaf 16 jaar mag hij eveneens maandelijks een bepaald bedrag terugtrekken, behoudens verzet van zijn wettelijke vertegenwoordiger. Artikel 1308 B.W. bepaalt dat de minderjarige handelaar of ambachtsman geldige verbintenissen aangaat voor wat betreft zijn handel of ambacht. Dit artikel vindt echter weinig (36) toepassing daar het statuut van de minderjarige handelaar streng wordt gereguleerd door ons Wetboek van Koophandel (wet van 15 december 1872, art. 4 en 6). De minderjarige gaat zelf zijn arbeidsovereenkomst aan, waarbij de stilzwijgende toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordiger volstaat. De Vrederechter verleent eventueel zelf toelating. De werkgever betaalt het loon geldig uit aan de minderjarige wanneer de wettelijke vertegenwoordiger geen verzet heeft aangetekend (37). Eens te meer kan de Vrederechter in geval van verzet de minderjarige machtigen zijn loon zelf in ontvangst te nemen en er over te beschikken (wet van 10 maart 1900, artt. 34, 35 en 36; K.B. van 20 juli 1955, art. 31). (38) (39). Hierop maken uitzondering de minderjarige bedienden die een jaarlijkse wedde verdienen van meer dan 180.000 frank (art. 35 van de gekoördineerde wetten op het bediendenkontraat): op hen blijft dan het gemeen recht toepasselijk: minor restituitur... (40). In vrede-tijd kan een minderjarige op 19-jarige leeftijd alleen een vrijwillige dienstneming aangaan in het Belgisch leger, en, vanaf 16 jaar, met de toestemming van vader, overlevende moeder of voogd (K.B. van 2 september 1957, art. 77). Een minderjarige die een studiebeurs bekomt, moet zelf de belofte van terugbetaling ondertekenen, met machtiging van zijn wettelijke vertegenwoordiger (K.B.) van 30 juni 1933, art. 7).

Quid met het mandaat? Geen enkele wettelijke bepaling verbiedt minderjarigen als lasthebbers op te treden, en strikt juridisch gezien bestaat er geen bezwaar: theoretisch stelt zich geen bekwaamheidsprobleem voor de overeenkomsten door een minderjarige gesloten als mandataris, vermits hij dan geacht wordt niet voor zich zelf op te treden. De bekwaamheidsvraag stelt zich maar in verband met het sluiten van het kontraat van lastgeving zelf, en men ziet moeilijk in hoe er, praktisch gezien, benadeling zou kunnen zijn. In feite aanvaardt men over het algemeen dat een minderjarige lasthebber kan zijn (41).

Voor het dagelijks optreden van minderjarigen in het juridisch verkeer is het « stilzwijgend mandaat » van grote betekenis: de rechtpraak neemt aan dat de minderjarige stilzwijgend opdracht krijgt van zijn wettelijke vertegenwoordiger om sommige alledaagse noodzakelijke onderhoudsuitgaven te doen, zoals het kopen van klederen, van voedsel, van schoolbenodigdheden en boeken (42).

Besluit.

Zo komen we tot het besluit dat de niet-ontvoogde minderjarige, praktisch gezien, lang niet zo handelingsonbekwaam is als op eerste gezicht zou blijken.

Deze materie is echter, spijtig genoeg, op een tamelijk verwarde wijze uitgebouwd, en wel voornamelijk door een spel van nietigheden van verschillende aard: betrekkelijke nietigheid zonder meer, betrekkelijke nietigheid wegens benadeling, waarbij men dan nog moet voegen, voor de ontvoogde minderjarige, de vordering tot inkorting (art. 484, tweede lid B.W.). De oplossingen die bij de veelvuldige konkrete bekwaamheidsproblemen passen, zijn empirisch gegroeid uit rechtspraak en rechtsleer, en meestal hangen ze af van feitelijke omstandigheden. De minderjarige kan in ons recht op geen duidelijk statuut aanspraak maken. Hierop maakt slechts de ontvoogde minderjarige, gemachtigd tot handel drijven, uitzondering. Daarbuiten kennen we geen meerderjarigheidsverklaring zoals die bestaat in Nederland (43), in Duitsland (44) en, sedert de recente hervorming van de voogdij en de ontvoogding, in Frankrijk (45). Onze wetgever, in tegenstelling met de Duitse, heeft niets bepaald in verband met het zakgeld van de minderjarige (46) en ook op dit zeer praktisch gebied moet het gemeen recht toegepast worden met zijn wiken en wegen van feitelijke elementen.

Deze vragen zullen steeds meer aktueel worden naarmate minderjarigen meer in het juridisch verkeer zullen optreden. Denken we aan het arbeiders- en bedienekontrakt, het impresario-kontrakt (47), de kontrakten aangegaan in de sportwereld (48) (49).

Bij wegblijven van duidelijke wettelijke bepalingen zal het de taak van rechtsleer en rechtspraak zijn een steeds klaardere toestand te scheppen om de welbegrepen belangen van de minderjarigen in harmonie te brengen met de niet minder in acht te nemen belangen van de meerderjarige medekontraktanten.

MARC CLAEYS BOUUAERT
Navorsingsstagiair N.F.W.O.

(1) Zie hierover *De Page H., Traité élémentaire de Droit Civil Belge*, d. II, derde uitg., 1964, nr. 2. Verder wordt in deze studie het woord « bekwaamheid » gebruikt in de betekenis van « handelingsbekwaamheid ».

(2) In deze studie wordt het statuut van de ontvoogde minderjarige buiten beschouwing gelaten.

(3) Dit is ook het geval voor de meeste natuurlijke kinderen (art. 396 bis B.W.).

(4) cfr. *Gotzen M.*, « Het bewind van de vader over de persoonlijke goederen van zijn minderjarige kinderen », in *R.W.* 1946-47, kol. 711-726.

(5) *Luik*, 10 januari 1939, *Jur. Liège* 1939,105; *Brussel*, 22 januari 1949, *Jur. Comm. Brux.* 1950,144.

(6) *De Page H., Traité*, II, 1964, nr. 19; *Dekkers R., Handboek van burgerlijk recht*, I, 1956, nrs. 546 en vlg.

(7) Kortrijk (kortg.), 30 januari 1958, *R.W.* 1957-58, kol. 1808.

(8) BGB. § 104.

(9) Dit onderscheid wordt, op kontraktueel gebied, ook bekritiseerd door *Houtin R.*, « Les incapacités », in *Rev. trim. dr. civ.*, 1947, 383-405.

(10) *Bigot-Préameneu* verklaarde in de « Exposé des motifs » : « Au surplus, l'incapacité du mineur, de l'interdit et de la femme mariée, n'a été prononcée que pour conserver leurs droits : elle ne peut pas leur être opposée par des personnes qui se sont obligées envers eux ». (*Locré*, VI, blz. 151, nr. 22).

(11) *Brussel*, 21 mei 1814, *Pas.* 1814,76; *Brussel*, 21 november 1840, *Pas.* 1841,II,94; *Gent*, 28 juli 1855, *Pas.* 1858,II,108; *Dendermonde*, 9 november 1901, *P.P.* 1902, 741; *Hrb. Antwerpen*, 9 juli 1910, *P.P.* 1911,69; *WR. ber. Antwerpen*, 30 september 1935, *R.W.* 1935-36, kol. 180; *Vred. Herzele*, 12 mei 1943, *T. Vred.* 1945, 310; *Vred. Aat*, 27 oktober 1953, *T. Vred.* 1954,25; *Rb. Luik*, 19 december 1958, *Jur. Liège* 1958-59, 205.

Eén arrest maakt hierop uitzondering en spreekt de nietigheid uit op vordering van de meerderjarige partij op grond van dwaling omtrent de bekwaamheid van de minderjarige medekontraktant: *Brussel*, 7 juni 1924, *Jur. Comm. Brux.* 1924,310.

(12) *Aarlen*, 28 februari 1884, *Cl. et B. XXXII* 970; *Cass. fr.*, 15 november 1898, *D.* 1898,1,439. Zie ook *Exposé des motifs*, *Bigot-Préameneu*, *Locré*, VI, blz. 179, nr. 177.

(13) *Hrb. Bergen*, 18 november 1903, *B.J.* 1904, 79.

(14) *Locré*, VI, blz. 151, nr. 18.

(15) *Locré*, VI, blz. 178, nr. 174.

(16) Opmerkenswaardig genoeg vindt men dit beginsel niet weer in het nederlands burgerlijk wetboek. Artikel 1482, eerste lid, *Ned. B.W.* bepaalt inderdaad dat « Alle verbintenissen door minderjarige of onder curatele gestelde personen aangegaan, zijn van regtswege nietig, en moeten op eene door hen of van hun netwege daartoe gedane vordering, worden nietig verklaard, op den enkele grond der minderjarigheid of der curatele ».

(17) *Brussel*, 9 mei 1860, *Pas.* 1860,II,158; *Rb. Brussel*, 2

januari 1884, *Pas.* 1885,III,18; *Vred. Brussel*, 7 februari 1889, *Pas.* 1889,III,101; *Vred. Luik*, 26 juni 1902, *P.P.* 1903,349; *Vred. Luik*, 25 maart 1907, *T. Vred.* 1907,548; *Hrb. Brussel*, 9 november 1911, *Jur. Comm. Brux.* 1912,112; *Nijvel*, 26 maart 1923, *Pas.* 1923,III,93; *Rb. Luik*, 25 februari 1935, *Jur. Liège* 1935,163; *Hrb. Luik*, 9 mei 1938, *Jur. Liège* 1938, 246; *W.R. Gent*, 10 mei 1938, *T.S.R.* 1940,121; *Vred. Waver*, 12 januari 1939, *Rev. gén. Ass. Resp.*, 3102; *Brussel*, 22 januari 1949, *Jur. Comm. Brux.* 1950, 144; *WR. Ber. Brussel*, 24 mei 1949, *T.S.R.* 1949,211; *Gent*, 9 juni 1952, *R.W.* 1952-53, kol. 421; *Vred. Aat*, 27 oktober 1953, *T. Vred.* 1954,25; *Hrb. Luik*, 22 maart 1963, *Jur. Liège* 1963-64, 284.

(18) *Rb. Luik*, 21 oktober 1935, *Pas.* 1936,III,120.

(19) *De Page H., Traité*, II, 1964, nr. 23; *Renard C., Vieujean E. en Hannequart Y., Théorie générale des obligations*, Nov., Dr. civ., IV, nrs. 2463 en vlg.

(20) *Vred. Brussel*, 7 februari 1889, *Pas.* 1889, III,101; *Rb. Luik*, 12 januari 1907, *Jur. Liège* 1907,93; *Vred. Luik*, 25 maart 1907, *T. Vred.* 1907,548; *Rb. Brussel*, 20 november 1909, *B.J.* 1909, 1359; *Vred. Aarlen* 23 juli 1910, *P.P.* 1911,393; *Rb. Luik*, 21 oktober 1935, *Pas.* 1936,III,120; *Hrb. Luik*, 9 mei 1938, *Jur. Liège* 1938,246; *Vred. Herzele*, 12 mei 1943, *T. Vred.* 1945,310; *Vred. Sint Joost ten Node*, 27 februari 1948, *T. Vred.* 1948,266; *Hrb. Luik*, 22 maart 1963, *Jur. Liège* 1963-64, 284.

(21) *Vred. Brussel*, 7 februari 1889, *Pas.* 1889,III,101.

(22) *Rb. Luik*, 12 januari 1907, *Jur. Liège* 1907,93; *Hrb. Luik*, 22 maart 1963, *Jur. Liège* 1963-64, 284.

(23) *Brussel*, 9 mei 1860, *Pas.* 1860,II,158; *Rb. Luik*, 12 januari 1907, *Jur. Liège* 1907,93; *Rb. Gent*, 18 maart 1908, *P.P.* 1909, 429; *Gent*, 9 juni 1952, *R.W.* 1952-53, kol. 421.

(24) Voor een grondige bespreking van het in art. 1241 en 1312 vereist bewijs, zie *Nov.*, Dr. civ., IV, nrs. 2529-2610.

(25) *Aarlen*, 21 april 1869, *B.J.* 1870,168; *Vred. Luik*, 25 maart 1907, *T. Vred.* 1907,548; *Rb. Gent*, 18 maart 1908, *P.P.* 1909, 429; *Brussel*, 13 juli 1908, *P.P.* 1908,1030; *Luik*, 10 januari 1939, *Jur. Liège* 1939,105; *Brussel*, 22 januari 1949, *Jur. Comm. Brux.* 1950,144; *Vred. Aat*, 27 oktober 1953, *T. Vred.* 1954,25; *Hrb. Luik*, 22 maart 1963, *Jur. Liège* 1963-64, 284.

De verschillende zienswijzen hieromtrent kan men vinden in de conclusies van advocaat-generaal *Hyndrick* bij het arrest van het Hof van Beroep te Brussel, 9 mei 1860, *Pas.* 1860,II,158.

(26) De Duitse minderjarige mag een schenking alleen aangaan, daar deze hem een zuiver rechtsvoordeel verschaft (§ 107 BGB.).

(27) *R.C.J.B.* 1947,181, met noot van prof. G. Van Hecke.

(28) *Rb. Brussel*, 21 januari 1875, *Pas.* 1875,III,176; *Hrb. Brussel*, 10 mei 1886, *B.J.* 1886,687; *Rb. Brussel*, 14 juni 1886, *B.J.* 1886,927; *Brussel*, 20 juli 1890, *Pas.* 1891,II,25; *Rb. Brussel*, 29 december 1894, *Pas.* 1895,III,94.

Contra : *Cass.*, 4 april 1844, *Pas.* 1844,I,179.

(29) *Mechelen*, 8 juni 1860, *B.J.* 1860,266; *Rb. Brussel*, 21 januari 1875, *Pas.* 1875,III,176; *Rb. Brussel*, 29 december 1894, *Pas.* 1895,III,94; *Hrb. Antwerpen*, 9 juli 1910, *P.P.* 1911,85; *Antwerpen*, 23 november 1891, *J.T.* 1891,1428; *Gent*, 25 februari 1894, *Pas.* 1895,II,229; *Hrb. Aalst*, 1 december 1910, *Jur. Comm. Fl.* 1911,160; *Luik*, 10 januari 1939, *Jur. Liège* 1939,105; *Brussel*, 22 januari 1949, *Jur. Comm. Brux.* 1950,144.

Contra : *Cass.*, 4 april 1844, *Pas.* 1844,I,179 (dit arrest dateert echter van vóór de wet van 15 december 1872); *Brussel*, 13 maart 1896, *Pas.* 1896,II,206.

(30) *Cass. fr.*, 7 maart 1922, *D.P.* 1922,1,169 (men noteert echter dat in Frankrijk de wetteksten hieromtrent niet dezelfde zijn).

(31) *Van Rijn J., Principes de droit commercial*, I, 1954, nr. 119; *Henry J.*, « Les actes de commerce du mineur non habilité sont-ils nuls pour vice de forme ? », in *Jur. Liège* 1954-55, 209-212; ook *De Page, Traité*, II, 1964, nr. 21bis, verkiest de Franse oplossing.

(32) *Gent*, 8 juni 1838, *Pas.* 1838, II, 114.

(33) *Gent*, 14 april 1881, *Pas.* 1881, II, 210.

(34) Kortrijk (kortg.), 30 januari 1958, *R.W.* 1957-58, kol. 1808.

(35) De recente voogdij-hervorming in Frankrijk ging veel verder in die zin : de artikelen 389-3 en 450 C. civ. (nieuw) voorzien uitdrukkelijk het bestaan van uitzonderingen op de regel van de wettelijke vertegenwoordiging.

(36) *Vred. Charleroi*, 18 mei 1868, *Cl. et B.* XVIII, 151.

(37) *Nochtans* kan de minderjarige geen kwijting geven over het loon dat hem nog toekomt. *WR. Ber. Luik*, 11 juli 1928, *T.S.R.* 1933, 107; *WR. Brussel*, 13 maart 1935, *T.S.R.* 1936, 166.

(38) *De Page (Traité)*, I, 1962, nr. 789) meent dat de regel « minor restituitur... » toepasselijk is op de minderjarige die een arbeidsovereenkomst sluit zonder toestemming noch verzet van zijn vader. In de praktijk echter zal deze hypothese om zo te zeggen nooit voorvallen : over het algemeen is de wettelijke vertegenwoordiger op de hoogte van de professionele activiteiten van de minderjarige, en het wegblijven van reacties betekent dan dat hij stilzwijgend akkoord gaat.

(39) Onze rechters nemen nog niet aan dat de minderjarige alleen en persoonlijk in rechte kan optreden in zaken die verband houden met zijn arbeidsovereenkomst (*WR. Gent*, 11 maart 1930, *T.S.R.* 1931, 156; *WR. Doornik*, 30 maart 1940, *T.S.R.* 1942, 219; *WR. Brugge*, 12 november 1962, *T.S.R.* 1964, 30); in deze zin ook : *A.P.R.*, tw. *Arbeidsovereenkomst* (algemeen deel), nr. 86 en *P.B.*, tw. *Travail (Contrat de)*, nr. 2187. Naar het ons lijkt, zal de mogelijkheid voor de minderjarige om alleen in rechte op te treden ter verdediging van rechten die hun oorsprong vinden in rechtshandelingen waarvoor hij bekwaam is, toch vroeg of laat erkend worden. Er bestaat hieromtrent geen enkele expliciete wettelijke tekst. In die zin werd onlangs beslist dat een door een minderjarige ingesteld beroep bij een Commissie van beroep voor werkloosheid, slechts betrekkelijk nietig is en dus niet ambtshalve onontvankelijk mag worden verklaard. (*Comm. Ber.*, 2 oktober 1964, *T.S.R.* 1964, 288). Zie ook : *Cass.*, 1 oktober 1880, *Pas.* 1880, I, 292; *Vred. Gent*, 14 november 1929, *Jur. Comm. Fl.* 1929, 304.

(40) Eigenaardig genoeg houdt de Franse wet van 14 december 1964, houdende hervorming van de voogdij en de ontvoogding (D. 1965, lég., 4), geen bepaling in omtrent het loon van de minderjarige. In een recente studie vraagt R. Savatier zich echter af of het beheer over dat loon niet zou kunnen onttrokken worden aan de wettelijke vertegenwoordiger op grond van de bewoordingen zelf van de artikelen 389-3 en 450 nieuw C. civ.: «représentera le mineur dans tous les actes civils, sauf les cas où la loi ou l'usage autorise les mineurs à agir eux-mêmes». (R. Savatier, «Le rajeunissement de la tutelle française des mineurs», D. 1965, ch., 52).

41) R.P.D.B., tw. Minorité, Tutelle, Emancipation, nr. 64 en de er aangehaalde rechtspraak en rechtsleer. Contra: Hrb. Bergen, 18 november 1903, B.J. 1904, 78.

(42) Leuven, 22 februari 1894, B. J. 1894, 331; Vred. Brussel, 20 oktober 1896, J.T. 1897, 107; Rb. Brussel, 21 oktober 1896, B.J. 1896, 1310; Vred. Luik, 21 december 1943, Bull. Ass. 1944, 126 (alhoewel dit vonnis eerder op zaakwaarneming steunt); Vred. Sint Joost ten Node, 27 februari 1948, T. Vred. 1948, 266.

In de volgende gevallen werd dit mandaat verworpen omdat het niet ging om noodzakelijke onderhoudsuitgaven: Vred. Luik, 23 november 1886, Cl. et B. XXXV, 97 (huren op krediet van wagen en paard voor een pleziertochtje); Vred. Luik, 21 december 1943, Bull. Ass. 1944, 126 (huren van een tandem); Rb. Brussel 21 oktober 1896, B.J. 1896, 1310 (dit vonnis maakt een onderscheid tussen nuttige schoolboeken en andere).

Zie ook hoe het Ontwerp Meyers voor een nieuw Nederlands burgerlijk wetboek dit probleem oplost: art. 13.1.2 lid 2 luidt: «Hij is bekwaam over gelden die zijn wettelijke vertegenwoordiger voor levensonderhoud of studie te zijner beschikking

heeft gesteld, overeenkomstig deze bestemming te beschikken».

(43) De volledige handlichting (venia aetatis), die vanaf 20 jaar kan bekomen worden, heeft veel van haar belang verloren sinds de meerderjarigheid van 23 op 21 jaar werd teruggebracht (art. 474 à 479 NBW).

De beperkte handlichting maakt de minderjarige bekwaam tot het verrichten van de in de handlichtingsakte aangeduide rechtshandelingen (art. 480 à 485 NBW). In het Ontwerp Meyers is er alleen sprake over een beperkte handlichting (art. 13.2.1-3) (44) BGB, § 3 à 5: «Volljährigkeitserklärung».

(45) art. 481, lid 1 (nieuw) C. civ. luidt: «Le mineur émancipé est capable, comme un majeur, de tous les actes de la vie civile». De enige uitzonderingen zijn het huwelijk en de adoptie (art. 481, lid 2 nieuw).

(46) Zie daarentegen B.G.B. § 110 over het «Taschengeld».

(47) De artikelen 1 en 4 van de Franse wet van 6 augustus 1963 (S. 1963, lég., 270) bepalen dat wanneer een minderjarige van schoolleeftijd artistieke prestaties levert (opname van liederen, kleinkunst, literair werk), een bepaalde fractie van zijn winsten moet gedeponeerd worden in de «Caisse des Dépôts et Consignations».

(48) Zie hierover: Blanpain R., «Wettelijkheid en onwettelijkheid in de Belgische Voetbalsport», Leuven z.d., blz. 17 à 20.

(49) Deze kontrakten worden hier vermeld daar ze belangrijke gevolgen hebben op vermogensrechtelijk gebied. Ze gaan echter het louter patrimonial vlak te buiten daar ze rechtstreeks verband houden met de persoon van de minderjarige. Dit brengt ons op het terrein van de ouderlijke macht. Over de huidige problematiek hieromtrent, zie: Dabin J., «Le contrôle de la puissance paternelle», J.T. 1947, 33-39; Donnier M., «L'intérêt de l'enfant», D. 1959, ch., 179-182.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 27 november 1964.

Voorzitter-verslaggever: M. De Bersaques.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten: Mrs. Van Rijn en Simont.

1. Deskundig onderzoek. — In burgerlijke zaken en in zaken van koophandel. — Verslag niet neergelegd. — Verslag niet onder eed bevestigd. — Gebrek aan voorlezing. — Schending van het recht van verdediging?

2. Internationaal privaatrecht. — Regeling van bewijslast.

1. Al bepalen de artt. 317 en 431 Rv. dat de handtekening van de deskundige door de eed wordt voorafgegaan, brengt de miskenning van die bepaling de nietigheid van het verslag niet mede, ingeval de partijen, die meester zijn van hun rechten, uitdrukkelijk of stilzwijgend er van hebben afgezien zich op die nietigheid te beroepen. De partij, die over de grond van de zaak heeft geconcludeerd, zonder de nietigheid op te werpen of enig voorbehoud te maken, heeft de nietigheid gedekt.

Al bepalen de artt. 319 en 431 Rv. dat het verslag van de deskundige ter griffie wordt neergelegd, blijkt uit art. 320 dat, in geval van miskenning van die bepaling door de deskundige, het aan de partijen behoort de deskundige voor de rechtbank te dagvaarden ten einde zich te horen veroordelen om tot die neerlegging over te gaan. De partij, die de deskundige niet heeft gedagvaard, is niet onvanke-lijk om voor het Hof van Cassatie de schending van haar recht van verdediging in te roepen.

Art. 317 Rv. bepaalt niet dat de deskundige «de preliminaires zal mededelen» aan de partijen; het schrijft aan de deskundige voor de partijen toe te laten «zodanige beweringen en vordering naar voren te brengen als zij het goedvinden». Nu het bestreden arrest vaststelt dat de deskundige, bij het mededelen van zijn verslag, aan de partijen heeft ge-

schreven dat hij «eventuele vragen nopens het advies afwachtte» en bovendien blijkt, dat het Hof van Beroep het advies van de deskundige slechts in aanmerking heeft genomen als bevestiging van door andere stukken van de procedure vaststaande elementen, volgt, dat het de artt. 317 en 414 Rv. niet heeft geschonden.

2. Wanneer de Nederlandse wetgeving op het geschil van toepassing is kan de schending van art. 1315 B.W. niet worden ingeroepen m.b.t. de bewijslast van een aangevoerde grond van rechtvaardiging. Het bewijs van de grond van rechtvaardiging (in casu de afwijking van de regel ex. art. 31 van het Nederlands Binnenaanvaringsreglement bij toepassing van art. 37 van hetzelfde reglement) moet door de eiser volgens art. 1902 van het Nederlands B.W. geleverd worden.

Kovalev t./ Barton

Gelet op het bestreden arrest gewezen op 25 januari 1962 door het Hof van beroep te Brussel;

Gelet op het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 319, 431, 470 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 160 van de wet van 18 juni 1869 op de gerechtelijke inrichting, 1315, 1316, 1317, 1319 van het Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet en van de rechten der verdediging, waarvan het principe wordt gesteld in het artikel 2, alinea 2, van het decreet van 20 juli 1831 op de pers;

doordat het bestreden arrest verklaart dat de aanvaring welke op 14 november 1956 tussen de schepen der partijen plaats had «het voorwerp uitmaakt van een verslag door gerechtsdeskundige Aspeslagh...» en, bijwege van hervorming van het beroepen vonnis, beslist dat eiser de volledige verantwoordelijkheid voor deze aanvaring dient te dragen, steunend, in zijn motivering, op gezegd deskundig verslag,

terwijl, indien het waar is dat door het op tegenpraak gewezen bevelschrift van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen, zetelend in kortgeding, de heer Aspeslagh op 16 november 1956, als deskundige werd aangesteld, ten einde in een om-

standig verslag onder eed te bevestigen bij de neerlegging, zijn advies te geven aangaande de aard, het bedrag, de omstandigheden en de oorzaken van de schade geleden door hogervermelde vaartuigen door deze aanvaring, het daarentegen uit het beroepen vonnis en uit het geheel van de andere stukken van de rechtspleging blijkt dat de vaststellingen, adviezen en besluiten van deze deskundige het voorwerp hebben uitgemaakt van geen enkel verslag onder eed bevestigd of zelfs neergelegd ter griffie van de rechtbank, en het arrest dus, door een document dat door een deskundige werd opgesteld, doch niet ter griffie werd neergelegd noch volgens de wet onder eed werd bevestigd, in aanmerking te nemen en niet als dusdanig nietig te verklaren, de artikelen 319, 431 en 470 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 1317 en 1319 van het Burgerlijk Wetboek heeft geschonden;

en doordat het hof van beroep, door uit dit zogenaamd verslag, dat onregelmatig is en overigens op onregelmatige wijze werd voorgesteld, elementen te putten teneinde zijn overtuiging te staven, het geheel van de andere in het middel aangehaalde wetsbepalingen heeft geschonden, vermits deze elementen geen wettelijk bewijs konden uitmaken van de door het arrest voor bewezen gehouden feiten, waaruit het de verantwoordelijkheid van eiser heeft afgeleid;

doordat in elk geval, vermits het verslag niet werd neergelegd, het Hof zich in de onmogelijkheid bevond na te gaan of de andere wettelijke formaliteiten die de geldigheid ervan moeten staven, werden vervuld (schending van het artikel 97 van de Grondwet en, voor zoveel als nodig, van voornoemde artikelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) en eiser in zijn recht van verdediging werd belemmerd doordat hij dit verslag niet kan overleggen in regelmatig uittreksel uit de minuten van de griffie, tot staving van zijn voorziening (schending van artikel 2 van het decreet van 20 juli 1831):

Over de grond van niet ontvankelijkheid opgeworpen door verweerder en afgeleid uit het nieuw karakter van het middel:

Overwegende, eensdeels, dat, zo de artikelen 317 en 431 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bepalen dat de handtekening van de deskundige door de eed wordt voorafgegaan, de miskenning van die bepaling de nietigheid van het verslag niet medebrengt, ingeval de partijen, die meester zijn van hun rechten, uitdrukkelijk of stilzwijgend ervan afgezien hebben zich op die nietigheid te beroepen;

Overwegende dat eiser, die over de grond van de zaak heeft geconcludeerd, zonder de nietigheid op te werpen of enig voorbehoud te maken, de nietigheid heeft gedekt;

Overwegende anderdeels, dat het arrest vaststelt dat de deskundige zijn verslag aan de partijen heeft medegedeeld;

Dat, zo bij de artikelen 319 en 431 van voormeld wetboek bepaald is dat het verslag van de deskundige ter griffie van de rechtbank wordt neergelegd, uit artikel 320 blijkt dat, in geval van miskenning van die bepaling door de deskundige, het aan de partijen behoort de deskundige vóór de rechtbank te dagvaarden ten einde zich te horen veroordelen om tot die neerlegging over te gaan;

Overwegende dat daaruit volgt dat eiser, die de deskundige niet heeft gedagvaard, niet ontvankelijk is om vóór het Hof de schending van zijn recht van verdediging in te roepen;

Dat de grond van niet ontvankelijkheid dient aangenomen te worden;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 173, 317, 414, 1030 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 97 van de Grondwet en van de rechten van de verdediging (artikel 2 van het decreet van 20 juli 1831 op de pers),

doordat het arrest, vaststellend « dat ter zake het verslag van de deskundige werd opgemaakt en met inbegrip van zijn eindadvies aan de partijen werd medegedeeld, zonder dat er in feite een voorlezing in de echte zin van het woord geschiedde en zonder dat de partijen gelegenheid kregen te nuttigen tijde hun opmerkingen te doen gelden nopens de juistheid der materiële vaststellingen waarop het eindadvies is gesteund » en dat « het slechts weinig betekenis kon hebben... eventuele vragen (vanwege de partijen) nopens het advies (van de deskundige) af te wachten, wanneer het er op aankwam, om constructieve en waarheid nastrevende tegenspraak te verwezenlijken, alle mogelijke feitelijke gegevens en inlichtingen in te winnen, en ze zo nodig in aanvullende paragrafen van het verslag te beoordelen, alvorens een advies uit te brengen », heeft geweigerd de conclusies van eiser recht te laten wedervaren in zoverre zij er toe strekten « alvorens ten gronde recht te doen, het door deskundige Aspeslagh ingediend verslag uit de debatten te verwijderen, minstens te zeggen dat er met dit verslag geen rekening kan worden gehouden » en de aanduiding van nieuwe deskundigen vroegen « met opdracht.. de omstandigheden te beschrijven van en hun advies te geven nopens de oorzaken van de aanvaring van 14 november 1956... » en ten gronde heeft beslist op basis van elementen die het verklaart te hebben geput uit voormeld verslag van kapitein Aspeslagh om reden dat 1) « het gebrek van voorlezing des te minder als een reden van nietigheid dient beschouwd daar, zowel voor de Rechtbank als voor het Hof, partijen alle gelegenheid kregen de bevindingen van hun technici breedvoerig te bespreken », 2) « daar anderzijds de rechter over de grond geenszins door de opinie van de gerechtsdeskundige is gebonden », 3) « deze laatste trouwens alleszins sommige feitelijke elementen verschaft die, naar het voorbeeld van appellant (eiser) zelf, mits voorzichtig en aandachtig onderzoek, in acht kunnen genomen worden ».

terwijl, *eerste onderdeel*, volgens artikel 317 van het Wetboek van Rechtsvordering « partijen kunnen aan de deskundige zodanige beweringen en vorderingen naar voren brengen als zij het goedvinden. Hiervan wordt melding gemaakt in het verslag » en terwijl de mededeling van de preliminaire een substantiële formaliteit is, doordat zij de tegenspraak die door deze tekst wordt gewaarborgd, toelaat; en door te weigeren aan eiser het voordeel van zijn voormelde conclusies toe te kennen terwijl het nochtans vaststelde dat ter zake, bij gebreke en preliminaire, de tegenspraak niet volledig was geweest, dat het partijen niet mogelijk was geweest tijdig hun opmerkingen betreffende de juistheid en de doeltreffendheid der materiële vaststellingen van het verslag te laten gelden, en dat dus de rechten van de verdediging geschonden waren, het arrest de artikelen 317 en 414 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en 2 van het decreet van 20 juli 1831 heeft geschonden;

tweede onderdeel, zelfs indien men moest aannemen dat de nietigheid voortspruitend uit het niet-naleven van de door de wet voorziene formaliteiten niet moet worden uitgesproken indien de begane onregelmatigheid niet ten gevolge heeft gehad de belangen van één der partijen te schaden of indien de partij zelf ze heeft gedekt, de hierboven vermelde motieven van de rechter nog onvoldoende blijven om het dispositief van het

arrest te rechtvaardigen vermits zij het gebrek van het verslag spruitend uit het niet-tegensprekelijk karakter van de materiële vaststellingen door de expert gedaan laten bestaan en niet ten genoegen van recht vaststellen dat dit gebrek zou zijn verholpen of gedekt en

doordat deze onvoldoende motivering gelijkstaat met een volledige afwezigheid van motieven (schending van artikel 97 van de Grondwet) en dus de onregelmatigheid door eiser ingeroepen laat bestaan (schending van de andere in het middel aangehaalde wetsbepalingen) :

Over de twee onderdelen samen :

Overwegende, eensdeels, dat artikel 317 van het Burgerlijk Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet bepaalt dat de deskundige « de preliminairen zal mededelen » aan de partijen ; dat het aan de deskundige voorschrijft de partijen toe te laten « zodanige beweringen en vorderingen naar voren te brengen als zij het goedvinden » ;

Overwegende, anderdeels, dat het arrest vaststelt dat de deskundige, bij het mededelen van zijn verslag, aan de partijen, aan de raadsman van eiser geschreven heeft dat hij « eventuele vragen nopens het advies afwachte » ; dat bovendien uit het arrest blijkt dat het hof van beroep het advies van de deskundige slechts in aanmerking genomen heeft ten titel van bevestiging van door andere stukken van de procedure vaststaande elementen ;

Dat uit die overwegingen volgt dat het hof van beroep de artikelen 317 en 414 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering niet heeft geschonden en op passende wijze de conclusies van eiser heeft beantwoord ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 3, 1315, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, na eraan te hebben herinnerd dat « indien stoomvaartuigen elkander in tegenovergestelde of bijna tegenovergestelde koersen tegemoet gaan, zodat er gevaar voor aanvaring bestaat, beide schepen naar stuurboord moeten houden en elkander aan bakboord voorbijvaren, krachtens artikel 31 van het toepasselijk Nederlands scheepvaartreglement », geweigerd heeft eiser als gerechtigd te beschouwen om van dit voorschrift af te wijken om reden dat « appellant (eiser) vergeefs de onmogelijkheid inroept waarin hij zich zou bevonden hebben zonder gevaar voor stranden de zwarte boeienlijn nog meer te benaderen, daar de tegenstrijdigheden tussen de verklaringen van de loods en die van appellant en zijn bemanning niet toelaten na te gaan of er aan stuurboord werkelijk geen ruimte gelaten was waar een reglementaire uitwijking in geval van nood mogelijk bleef » en dat « de bedoeling een snijding of kruising van koersen te vermijden geen steek houdt, daar... niets aantoonde dat een met artikel 31 van het reglement overeenstemmende kruising niet meer te verwezenlijken was » en beslist dat de bakboordmanoeuvre van eiser moet beschouwd worden als een veronachtzaming van het reglement en voorkomt als de determinerende oorzaak van de aanvaring waarvan het arrest de volledige verantwoordelijkheid ten laste van eiser heeft gelegd ;

terwijl, *eerste onderdeel*, door tot de verantwoordelijkheid van eiser te besluiten, niettegenstaande de mogelijkheid die de rechter niet formeel verwerpt, van een omstandigheid zoals de nabijheid van het schip van de lijn der zwarte boeien, die, volgens de bepalingen van de toepasselijke vreemde wet, aan de betwiste

bakboordmanoeuvre elk foutief karakter ontnam, het arrest de artikelen 3, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet heeft geschonden ;

tweede onderdeel, door eiser het bewijs van de ingeroepen grond van rechtvaardiging op te leggen, en tegelijkertijd het waarschijnlijk of mogelijk karakter ervan aan te nemen, het arrest de artikelen 1315 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet heeft geschonden ;

derde onderdeel, door de enige fout die eiser werd verweten als doorslaggevend aan te zien, terwijl het nochtans zeer talrijke andere feiten en omstandigheden van de betwiste aanvaring voor twijfelachtig houdt, het arrest artikel 97 van de Grondwet heeft geschonden ;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat, daar de Nederlandse wetgeving op het geschil van toepassing is, de partij op wie de last van het bewijs van de door eiser aangevoerde grond van rechtvaardiging rust, niet door artikel 1315 van het Belgisch Burgerlijk Wetboek wordt bepaald ;

Dat het arrest derhalve vermeld artikel 1315 niet heeft kunnen schenden ;

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat, luidens artikel 31 van het Nederlands Nieuws Binnenaanvaringsreglement van 1 oktober 1926, ten deze toepasselijk als « lex loci delicti commissi », het vaartuig van eiser naar stuurboord diende te houden en het vaartuig van verweerder, dat hem in tegenovergestelde koers tegemoet kwam, aan bakboord voorbij te varen ;

Dat artikel 37 van dat reglement het afwijken van voormeld voorschrift enkel toelaat in nauwe vaarwaters « indien de omstandigheden » daartoe « noodzaken » ;

Dat het bewijs van zodanige omstandigheden, waardoor eiser van de verplichting om voormelde algemene regel na te leven, wordt bevrijd, volgens artikel 1902 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek op eiser rust ;

Dat vermits de rechter vaststelt dat eiser zulk bewijs niet heeft geleverd, hij zijn beslissing regelmatig heeft gemotiveerd, artikel 3 van het Burgerlijk Wetboek niet heeft geschonden en evenmin de bewijskracht van het Nederlands Reglement van 1 oktober 1926 heeft miskend ;

Dat de eerste twee onderdelen niet gegrond zijn ;

Over het derde onderdeel :

Overwegende dat eiser, in dit onderdeel zoals het door de ontwikkeling is gepreciseerd, voorhoudt dat de rechter niet vermocht te beslissen dat de door eiser begane fout de determinerende oorzaak van de aanvaring was, vermits andere feiten en omstandigheden betreffende de aanvaring twijfelachtig waren gebleven, zodat het verband tussen die fout en de aanvaring geen karakter van noodzakelijkheid vertoonde ;

Overwegende dat artikel 97 van de Grondwet, enige bepaling die als geschonden wordt aangeduid, vreemd is aan die grief zodat dit onderdeel van het middel niet ontvankelijk is ;

Over het vierde middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het arrest verklaart het beschikkend gedeelte, dat de volledige verantwoordelijkheid voor de aanvaring op eiser legt, te rechtvaardigen met het motief dat « noch de deugdelijkheid noch het afdoend karakter van hogerstaande overwegingen verzwakt of weerlegt

worden door de breedvoerige, veelal van het eigenlijk debat afdrijvende beschouwingen, beweringen en berekeningen welke op allerhande kwesties van toekomstig belang in de respectieve conclusies der partijen worden uiteengezet»,

terwijl dit motief, door de algemeenheid en de onduidelijkheid van zijn bewoordingen, elk toezicht belet en geen voldoende antwoord kan uitmaken op de middelen die door eiser in zijn regelmatige conclusies aan de rechter ten gronde waren voorgelegd;

Overwegende dat eiser niet preciseert op welke verweermiddelen het arrest niet op passende wijze heeft geantwoord, zodat het middel niet ontvankelijk is;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT: Zie André Cloquet, A.P.R. Tw. Deskundig onderzoek, nrs. 1094-1101, over de aard van de nietigheid wegens verzuim van de eed, nrs. 936 en 1484 e.v. over de termijn van neerlegging van het verslag, en nrs. 1086 e.v. over de sanctie bij gebrek aan voorlezing van het verslag.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 24 september 1965.

Voorzitter : M. Vandermersch.
Raadsheer-verslaggever : M. Louveaux.
Advokaat-generaal : M. Mahaux.
Advokaten : Mrs. Philips en Simont.

Rechtspleging. — In burgerlijke zaken en in zaken van koophandel. — Voorwerp en oorzaak van de eis. — Taak van de rechter. — Qualificatie van een overeenkomst. — Ambtshalve een middel toevoegen aan de middelen van een partij. — Voorwaarde.

Als de eiser een schadevergoeding eist van de gedaagde nadat hem een ongeval is overkomen in een onroerend goed, dat aan gedaagde toebehoorde, maar waarvan de eiser het genot had krachtens een tussen hen gesloten contract, mag de rechter aan dat contract de naam van vereniging, die gedaagde haar toekende, geven in plaats van de benaming die eiser haar toekende; daardoor bepaalt hij er zich toe aan het contract zijn juiste benaming te geven, zonder de oorzaak van de rechtsvordering te wijzigen, welke oorzaak het rechtsfeit blijft dat als onmiddellijke grondslag ervan dient.

De rechter mag ambtshalve een rechtsmiddel toevoegen aan de middelen die een partij heeft voorgedragen, als hij zodoende steunt op de feiten die regelmatig aan zijn beoordeling zijn onderworpen, en de oorzaak of het voorwerp van de eis niet wijzigt.

Kreischer t./ Duyckaerts.

Gelet op het bestreden arrest, op 21 januari 1963 gewezen door het Hof van Beroep te Luik;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1101, 1134, 1315, 1319 en 1322, 1721 van het Burgerlijk Wetboek, 21, 23, 25 van de wet van 25 maart 1876 op de bevoegdheid, 61, 3°, en 443 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering,

doordat het bestreden arrest, bij bevestiging van het vonnis waarvan beroep, voor recht zegt dat de eiser overeenkomstig het in artikel 1721 van het Burgerlijk Wetboek gestelde beginsel aan verweerder vrijwaring verschuldigd is voor de bouwgebreken van het onroerend goed, en doordat volgens de redenen van deze beslissing geen huurcontract tot stand is gekomen tussen de partijen maar dat eiser bij de tussen hen tot stand gekomen vereniging in deelneming het genot van het onroerend goed heeft ingebracht, zodat er tussen de vennoot die eigenaar is van het onroerend goed en de vereniging soortgelijke betrekkingen zijn ontstaan als die welke door verhuring tussen verhuurder en huurder tot stand komen en dat artikel 1721 van het Burgerlijk Wetboek aldus van toepassing wordt op het onderhavige geval,

terwijl verweerder, al erkent hij dat er tussen partijen tegelijk een huurcontract en een vereniging in deelneming bestaan, in zijn inleidende dagvaarding en in zijn latere conclusies het huurcontract als de enige oorzaak van zijn rechtsvordering aanmerkt; dat hij, niettegenstaande de middelen door eiser voorgedragen, geweigerd heeft het verenigingscontract, zelfs als subsidiaire oorzaak, in te roepen; dat door eiser verantwoordelijk te stellen ingevolge zijn hoedanigheid van vennoot die het genot van het onroerend goed inbrengt, het arrest de oorzaak van de eis heeft gewijzigd en daardoor de bewijskracht van de inleidende dagvaarding en van de conclusies van verweerder heeft miskend;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden arrest en uit de stukken die aan het Hof regelmatig zijn voorgelegd, blijkt dat verweerder van eiser schadevergoeding heeft geëist nadat hem een ongeval was overkomen in een onroerend goed dat aan de laatstgenoemde toebehoorde, maar waarvan hij het genot had krachtens een tussen hen afgesloten contract;

Dat het hof van beroep dit contract ontleedt en op grond hiervan beslist dat de partijen een vereniging hebben gesloten waarin eiser het genot van zijn onroerend goed heeft ingebracht;

Overwegende, enerzijds dat, als de rechter aan de overeenkomst de naam van vereniging, die eiser haar toekende, heeft gegeven in plaats van de benaming die verweerder haar toekende, hij er zich toe bepaald heeft aan het contract zijn juiste benaming te geven, zonder de oorzaak van de rechtsvordering te wijzigen, welke oorzaak het rechtsfeit blijft dat als onmiddellijke grondslag ervan dient;

Overwegende anderzijds dat, als het hof van beroep beslist dat artikel 1721 van het Burgerlijk Wetboek bij analogie op het onderhavige geval kon worden toegepast, het ambtshalve een rechtsmiddel heeft toegevoegd aan de middelen die verweerder had voorgedragen; dat het zodoende steunde op feiten die regelmatig aan zijn beoordeling waren onderworpen en de oorzaak of het voorwerp van de eis niet heeft gewijzigd;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiser in de kosten.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 17 november 1964.

Voorzitter : M. Mast.
Raadsheren : M.M. Mees en Adriaens.
Substituut-auditeur-generaal : M. De Leye.
Advokaat : Mr. Verougstraete.

Rechtspleging. — Afstand van het geding.

De verzoeker is er toe gerechtigd zijn afstand in te trekken en te vragen dat uitspraak zou worden gedaan over zijn beroep wanneer de objectieve redenen, waarom hij van den beginne aan verklaard heeft afstand te doen van het geding, althans gedeeltelijk opgehouden hebben te bestaan ingevolge een beslissing van de tegenpartij te zijnen opzichte genomen.

Mertens t./ Belgische Staat (Minister van Openbare Werken).

Arrest nr. 10.886

Gehoord het andersluidend advies van de heer De Leye, substituut-auditeur-generaal;

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het besluit van 21 november 1963, waarbij de Minister van Openbare Werken Raymond Beckers, directeur bij de Dienst voor Stedebouw en Ruimtelijke Ordening voor de provincie Limburg in dezelfde hoedanigheid overhevelt naar de Dienst voor Stedebouw en Ruimtelijke Ordening voor de provincie Brabant;

Overwegende dat verzoeker bij brief van 29 mei 1964 aan de Raad van State heeft laten weten dat « hij na kennisname van het koninklijk besluit van 8 mei 1964 inzake wedertewerkstelling en van het ministerieel besluit van heden, verzaakt o.m. aan het beroep vervat in het verzoekschrift dd. 21 december 1963 » en verder de Raad van State heeft verzocht « een oordeel te vellen nopens de gepastheid om de procedurekosten geheel of gedeeltelijk ten laste te leggen van de betrokken partijen, desgevallend in akkoord met de tegenpartij »; dat het koninklijk besluit van 8 mei 1964 verzoeker, die alsdan hoofdingenieur-directeur was bij het Ministerie van Openbare Werken en bij koninklijk besluit van 28 februari 1963 in instantie van wedertewerkstelling was geplaatst, te werk stelt in een vaste betrekking van ingenieur, vacant bij het Ministerie van Openbare Werken en dat het ministerieel besluit van 29 mei 1964, genomen ter uitvoering van het koninklijk besluit van 8 mei 1964, verzoeker aanduidt om een betrekking van hoofdingenieur-directeur bij het Waterbouwkundig Laboratorium waar te nemen en hem zijn graad en wedde van hoofdingenieur-directeur laat behouden;

Overwegende dat verzoeker zodoende uitdrukkelijk heeft afgezien van zijn eis; dat hij evenwel bij brief van 27 augustus 1964, omdat hem bij koninklijk besluit van 29 juli 1964 de tuchtstraf van de terugzetting in de rang van ingenieur werd opgelegd, gevraagd heeft de afstand van het geding als onbestaande te beschouwen;

Overwëgende dat uit de bewoordingen van de brief van 29 mei 1964 blijkt dat verzoeker afstand heeft gedaan van het geding wegens de regeling van zijn administratieve toestand door het koninklijk besluit van 8 mei 1964 en het ministerieel besluit van 29 mei 1964; dat het koninklijk besluit van 29 juli 1964, al brengt het geen formele wijzigingen aan in voormelde

besluiten, toch de daaruit voortvloeiende administratieve toestand van verzoeker wijzigt; dat immers, wegens zijn terugzetting in de rang van ingenieur, de graad en wedde van hoofdingenieur-directeur, die hij volgens het ministerieel besluit van 29 mei 1964 behield, voor hem verloren gaan; dat de objectieve redenen, waarom verzoeker van den beginne aan verklaard heeft afstand te doen van het geding, althans gedeeltelijk opgehouden hebben te bestaan ingevolge een beslissing van de tegenpartij te zijnen opzichte genomen; dat hij er derhalve toe gerechtigd is de afstand in te trekken en dat uitspraak moet worden gedaan over zijn beroep;

Overwegende dat tot dusver geen onderzoek werd ingesteld naar de ontvankelijkheid en de gegrondheid van het beroep;

Besluit :

Artikel 1 : De debatten zijn heropend.

Artikel 2 : De heer substituut-auditor-generaal De Leye is belast met het onderzoek van de zaak.

Artikel 3 : De kosten zijn voorbehouden.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 3 maart 1965.

Voorzitter : M. Dellois.
Raadsheren : M.M. Paës en Sury.
Advokaat-generaal : M. Dijkmans.
Advokaten : Mrs. A. Le Paige, A. Dieryck, P. Speyer, W. Smets, L. Tricot, E. Boonen en C. Buisseret.

1. Faillissement. — Uitgesproken door vonnis, waarbij de gefailleerde geen partij was. — Geen hoger beroep door de gefailleerde mogelijk.
2. Faillissement. — Verzet. — Berekening van de termijn van art. 473 faillissementswet.
3. Faillissement. — Verzet door een belanghebbende. — Aandeelhouder van een faillietverklarde vennootschap. — Art. 35 van de wet op de vennootschappen.
4. Gerechtiglijk akkoord. — Macht van de rechtbank het faillissement uit te spreken. — Vereisten.
5. Gerechtiglijk akkoord. — Goede trouw. — Vennootschap.
6. Faillissement. — Op rekwëst van schuldeisers. — Vennootschap. — Nietigverklaring van de vennootschap. — Niet mogelijk.
7. Faillissement. — Vermenging van vermogens.

1. Tegen de beslissing die het faillissement van ambtswege of op rekwëst van een schuldeiser uitspreekt, is geen hoger beroep door de gefailleerde toegelaten; enkel verzet is mogelijk (1).
2. Als het faillietverklarend vonnis, waarbij de gefailleerde geen partij was, overeenkomstig art. 472 faillissementswet, zoals gewijzigd door de wet van 18 mei 1956, bij uittreksel in de door het vonnis aangeduide bladen en in het Staatsblad is opgenomen, gaat de termijn van acht dagen van art. 473, binnen welke de gefailleerde verzet kan aantekenen, slechts in op de datum van de laatste publicatie, aangezien enkel dan de openbaarheid van de beslissing ten volle werd verwezenlijkt volgens de bedoeling van de wetgever en de voorschriften van de rechter. De dies a quo telt niet voor de berekening van de termijn.

3. Krachtens art. 473 faillissementswet is een failliet-verklarend vonnis vatbaar voor verzet vanwege de belanghebbenden die daarbij geen partij zijn geweest. De aandeelhouders van een faillietverklarde vennootschap zijn belanghebbenden in de zin van art. 473 (2).

Art. 35 van de wet op de vennootschappen laat toe bij de stichting van een vennootschap verbintenissen voor derden aan te gaan, hetzij als lasthebber, hetzij door zich sterk te maken voor derden. De persoon die, bij de stichting van een vennootschap, inschrijft voor eigen rekening en voor een groep waarvoor hij zich sterk maakt, is aandeelhouder. Nu niet bewezen is dat hij geen enkel aandeel van de vennootschap bezit, is zijn verzet tegen het vonnis dat het faillissement der vennootschap uitspreekt, ontvankelijk (3).

De herkomst van het geld, waarmee een aandeelhouder de volstorting van zijn aandeel verricht, komt niet in aanmerking om zijn hoedanigheid van aandeelhouder te bepalen.

4. Zo de rechtbank tot de overtuiging komt dat de schuldenaar noch ongelukkig noch te goeder trouw is, mag zij, krachtens art. 24 van de wet op het gerechtelijk akkoord, hangende de aanvraag tot gerechtelijk akkoord, te allen tijde het faillissement uitspreken. Het is daarvoor niet nodig dat daarvoor eerst uitspraak is gedaan over het rekwist tot faillietverklaring door de kamer van de rechtbank, waarvoor het rekwist tot gerechtelijk akkoord hangende is. Het is evenmin nodig dat zich na de procedure van artt. 7 en 8 van voormelde wet een nieuw element voordoet opdat de rechtbank van ambtswege of op verzoek van een schuldeiser het faillissement zou kunnen uitspreken.

5. De rechtbank kan artikel 2 § 2 van de wet op het gerechtelijk akkoord niet toepassen wegens de beweerdte kwade trouw van een naamloze vennootschap die het gerechtelijk akkoord aanvraagt, als niet blijkt dat de laakbare handelingen van een beheerder werden verricht met de toestemming van de algemene vergadering of door haar werden bekrachtigd, terwijl zij de aard ervan kende, — een vergadering van de raad van beheer waarop ook vertegenwoordigers van belanghebbende groepen aanwezig zijn, kan daarom nog niet met een algemene vergadering worden gelijkgesteld — of dat zij van aard zijn een stempel van kwade trouw te drukken op de werkzaamheid van de vennootschap zelf. Dit laatste wordt niet aangetoond door het feit dat een belangrijk deel van het kapitaal spoedig na de stichting verdwenen is door wederrechtelijke handelingen van een beheerder, doch buiten weten van andere stichters-vennoten en van de andere beheerders (4).

6. De rechter bij wie door rekwist van schuldeisers het faillissement van een vennootschap wordt aangevraagd, mag van ambtswege de staat van faillissement vaststellen en verklaren. Het is hem echter niet toegelaten de nietigheid of het niet bestaan van de vennootschap uit te spreken. De rechten van de verdediging van de stichters en de aandeelhouders worden gekrenkt door zulke beslissing die eenzijdig werd genomen (5).

7. Bij de faillietverklaring van twee vennootschappen, kan niet worden gezegd dat de vermenging van hun vermogens noodzakelijk voortvloeit uit de vermenging van zekere activa van de ene vennootschap door de andere, noch door het voortzetten van de werkzaamheden van de ene door de andere.

N.V. Horn Oil and Coal Cy, P.V.B.A. Horn Coal and Oil Cy e.a. t./ Mr. W. Smets q.q., N.V. Havenbehandelingen, N.V. Plouvier, e.a.

Overwegende, dat de zaken ingeschreven op de rol van het Hof onder de nrs. 46.913, 46.916, 47.912, 47.913, 47.981, 48.019 en 48.400 verknocht zijn en dienen te worden samengevoegd;

I. Voorgaanden :

Op 23 maart 1961 werd de P.V.B.A. Horn Coal & Oil Cy gesticht. Zij werd in vereffening gesteld op 6 januari 1962. Als vereffenaar werd de heer A. Deckers aangesteld, nadien afgezet en vervangen door de heer Clybouw Achiel. Deze vennootschap in vereffening wordt hierna genoemd P.V.B.A. Horn;

Op 16 januari werd de N.V. Horn Oil & Coal Cy gesticht. Zij werd in vereffening gesteld op 10 oktober 1962. Als vereffenaar werd aangesteld de heer A. Osterrieth. Deze vennootschap in vereffening wordt hierna genoemd N.V. Horn.

Haar vereffenaar diende op 23 oktober 1962 bij de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen een aanvraag in tot het bekomen van een gerechtelijk akkoord. De vergadering der schuldeisers had plaats op 9 januari 1963. De twee door art. 2 van het Regentsbesluit dd. 25 september 1946 vereiste meerderheden werden behaald. De rechter-commissaris zou ter zitting van de 3e Kamer bis op 25 januari 1963 verslag uitbrengen, waarna over de aanvraag ten gronde zou kunnen beslist worden.

Doch op 18 januari 1963 werd insgelijks bij de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen een verzoekschrift in faillietverklaring der P.V.B.A. Horn en der N.V. Horn ingediend door twee schuldeisers van de N.V. Horn, nl. de N.V. Transports Plouvier & Co en de N.V. Havenbehandelingen. Bij vonnis der tweede kamer, dd. 24 januari 1963 werd hierop als volgt beslist :

1. voor recht wordt gezegd dat de N.V. Horn als niet bestaande in rechte moet worden aangezien;

2. De patrimonien der P.V.B.A. Horn en der zgn. N.V. Horn worden vermengd verklaard;

3. De P.V.B.A. Horn en de zgn. N.V. Horn worden in staat van faillissement verklaard van ambtswege, dit bij toepassing der artt. 24 en 2 par. 2 van de samengeschiedelde wetten op het gerechtelijk akkoord van 25 september 1946. Als curatoren werden aangesteld de heren A. Celis, accountant, en W. Smets, advocaat. Daar eerstgenoemde bij vonnis dd. 2 februari 1963 van voormelde functie ontlast werd is hij niet meer in het huidige geding betrokken.

Ter zitting van de 3e kamer bis dd. 25 januari 1963 werd de zaak betreffende een aanvraag van een gerechtelijk akkoord door de N.V. Horn naar de algemene rol verzonden.

Tegen het vonnis dd. 24 januari 1963 werden volgende verhalen uitgeoefend :

a) verzet door :

1. De N.V. Horn.

2. De P.V.B.A. Horn en haar vereffenaar Clybouw.

3. De N.V. Comptoir Commercial Osterrieth en Alfred Osterrieth in persoonlijke naam.

4. De N.V. Ankerkolen.

b) beroep door :

1. De N.V. Horn op twee wijzen : in handen van de referendaris (nr. 48.400) en bij exploit (nr. 46.916)

2. De P.V.B.A. Horn en Clybouw (nr. 46.913).

Nopens de verzetten werd door de 11e kamer bij vonnis dd. 9 mei 1963 als volgt beschikt :

1. Verzet der N.V. : ontvankelijk doch ongegrond

2. Verzet der P.V.B.A. Horn en Clybouw : onontvankelijk wegens laattijdigheid.

3. Verzetten der N.V. Comptoir Commercial Osterrieth en Alfred Osterrieth : onontvankelijk.

rieth en Alfred Osterrieth, alsmede der N.V. Ankerkolen, onontvankelijk op grond der beschouwing dat zij geen belanghebbenden waren in de zin van art. 473 der faillissementswet.

Tegen dit laatste vonnis werd beroep aangetekend door al deze partijen.

II. Ontvankelijkheid van de beroepen.

1. Tegen het vonnis dd. 8 mei 1963 :

Overwegende dat de beroepen inzake de nrs. 47.912, 47.913, 47.981 en 48.019 van de algemene rol van het Hof regelmatig naar de vorm en binnen de wettelijke termijn ingesteld, ontvankelijk zijn ;

2. Tegen het vonnis dd. 24 januari 1963 :

Overwegende dat deze beroepen ingeschreven onder de nummers 46.913, 46.916 en 48.400 van de algemene rol van het Hof, onontvankelijk zijn; dat immers wanneer het faillissement uitgesproken wordt van ambtswege of op rekwest van een schuldeiser, de in staat van falend verklaarde geen beroep mag instellen tegen deze beslissing, omdat hij geen partij was voor de eerste rechter; dat enkel verzet mogelijk is (R.P. V° Faillite, nr. 227);

III. Ontvankelijkheid der verzetten tegen het vonnis dd. 24 januari 1963 :

Overwegende dat het verzet aangetekend door de P.V.B.A. Horn en door haar vereffenaar Clybouw onontvankelijk verklaard werd wegens laattijdigheid;

Overwegende dat de publicatie van het vonnis dd. 24 januari 1963 bevolen was geworden in het Belgisch Staatsblad en in de dagbladen Nieuwe Gazet en Gazet van Antwerpen;

Dat deze geschiedde op 28 januari 1963 in het Belgisch Staatsblad en in de Nieuwe Gazet en op 29 januari 1963 in de Gazet van Antwerpen;

Dat het vertrekpunt van de termijn van acht dagen, bepaald bij art. 473 der faillissementswet, slechts ingaat vanaf deze laatste datum; dat dan slechts de openbaring van de beslissing ten volle verwezenlijkt was naar de inzichten van de wetgever en de voorschriften van de rechter;

Dat waar de dies a quo niet mag medegerekend worden, het verzet van de P.V.B.A. Horn en Clybouw op 6 februari 1963 aangetekend is geworden en ontvankelijk was;

Overwegende dat het verzet aangetekend door de N.V. Comptoir Commercial Osterrieth en door Alfred Osterrieth, handelend in persoonlijke naam, onontvankelijk verklaard werd daar deze partijen geen belanghebbenden zouden zijn in de zin van art. 473 der faillissementswet;

Overwegende dat de N.V. Comptoir Commercial Osterrieth en Alfred Osterrieth aandeelhouders zijn van de N.V. Horn; dat een aandeelhouder als een belanghebbende in hoger vermeldde zin te beschouwen is; dat de eerste rechter ten onrechte aan de N.V. Comptoir Commercial Osterrieth en aan A. Osterrieth de hoedanigheid van aandeelhouders ontzegt; dat zij bij de stichting van de N.V. Horn inschreven voor eigen rekening en voor een groep waarvoor zij zich sterk maakten; dat de inschrijving van aandelen voor een groep, waarvoor men zich sterk maakt, wettelijk toegelaten is, vermits art. 35 van de wet op de handelsvennootschappen uitdrukkelijk het optreden voorzien

van mandatarissen of van personen, die zich sterk maken; dat het niet bewezen is, dat de N.V. Comptoir Commercial Osterrieth en A. Osterrieth geen enkel aandeel van de N.V. Horn zouden bezitten; dat uit deze beschouwingen voortvloeit dat hun verzet ontvankelijk was;

Overwegende dat het verzet, aangetekend door de N.V. Ankerkolen insgelijks onontvankelijk verklaard werd, daar deze geen schuldeiseres van de N.V. Horn was en haar onderschrijving van het kapitaal fictief zou zijn;

Overwegende dat enerzijds vast schijnt te staan, dat de N.V. Ankerkolen geen schuldeiseres is van de N.V. Horn (zie 2e verslag Celis, blz. 246); dat anderzijds echter dient vastgesteld, dat de onderschrijving van de N.V. Ankerkolen in het kapitaal van de N.V. Horn en de volstorting werkelijk geschied zijn; dat de herkomst van het hiervoor aangewende bedrag, nl. een haar gedane betaling door haar schuldenaarster de P.V.B.A. Horn niet van aard is aan de N.V. Ankerkolen haar hoedanigheid van aandeelhouster te ontnemen; dat bijgevolg ook haar verzet ontvankelijk was;

Overwegende dat het verzet der N.V. Horn oordeelkundig ontvangen werd;

IV. Faillietverklaring der N.V. Horn hangende de aanvraag van een gerechtelijk akkoord :

Overwegende dat ten overstaan van de tekst der samengeschatte wetten op het gerechtelijk akkoord van 25 september 1946 niet kan besloten worden tot de onregelmatigheid der faillietverklaring;

Dat immers art. 5, alhoewel het tot doel heeft een schorsing in te stellen ten voordele van de schuldenaar, uitdrukkelijk verwijst naar art. 24, luidens hetwelk de rechtbank, zo zij tot de overtuiging komt, dat de schuldenaar noch ongelukkig noch te goeder trouw is, hem ten allen tijde in faillissement mag verklaren; dat er volstrekt geen verplichting is het rekwest tot faillietverklaring, hetwelk een nieuw geding uitmaakt, te doen beslechten door de kamer voor dewelke het rekwest tot gerechtelijk akkoord hangende is (R.P. V° Concor-dat préventif, nr. 147.149);

Overwegende dat ten onrechte door de N.V. Horn opgeworpen wordt, dat zich een nieuw element zou moeten voorgedaan hebben sinds de vonnissen van 5 december 1962 — tussengekomen bij toepassing der artt. 7 en 8 van het regentsbesluit dd. 25 september 1946 (samengeschatte wetten op het gerechtelijk akkoord — opdat de rechtbank het faillissement zou hebben mogen uitspreken, hetzij van ambtswege, hetzij op verzoek van een schuldeiser;

dat zulks niet bepaald is in de wet en deze integendeel beslist, dat dit ten allen tijde mag gebeuren vanaf het ogenblik, dat de rechtbank tot de overtuiging komt, dat de schuldenaar niet ongelukkig noch te goeder trouw is; dat bijgevolg deze bewering van de N.V. Horn een toevoeging zou zijn aan de wet;

Overwegende echter, dat ter zake door de eerste rechter ten onrechte art. 2 par. 2 der samengeschatte wetten dd. 25 september 1946 op het gerechtelijk akkoord werd toegepast;

Overwegende dat hierin voorzien wordt;

« homologatie van accoord, aangevraagd door een » naamloze vennootschap... kan door de rechtbank niet » worden geweigerd op grond van handelingen verricht » door één of meer beheerders... ten ware die hande- » lingen werden verricht met de toestemming van de » algemene vergadering of door haar werden bekrach-

» tijd, terwijl zij de aard ervan kende, of dat zij van » aard zijn, dat zij een stempel van kwade trouw » drukken op de werkzaamheid zelf van de vennoot- » schap »;

Overwegende dat nooit een algemene vergadering in de schoot der N.V. Horn plaats had voor de buitengewone algemene vergadering dd. 1 oktober 1962, waar tot de invereffeningstelling besloten werd;

Overwegende dat de vergaderingen van de beheerraad, waar ook vertegenwoordigers van de belanghebbende groepen aanwezig zijn, daarom nog niet met algemene vergaderingen kunnen gelijkgesteld worden;

Overwegende dat in het bestreden vonnis ten onrechte vergaderingen van de beheerraad met algemene vergaderingen worden gelijkgesteld;

Overwegende dat uit de beraadslagingen en de beslissingen van de algemene vergadering dd. 10 oktober 1962 geenszins blijkt — wel integendeel — dat de laakbare handelingen van beheerder Borghgraaf met haar toestemming werden verricht of door haar werden bekrachtigd, terwijl zij de aard ervan kende;

Overwegende dat de gegevens waarop de eerste rechter zich steunt om te besluiten tot het bestaan van handelingen verricht door één of meer beheerders die van aard zouden zijn dat zij een stempel van kwade trouw drukken op de werkzaamheid zelf van de vennootschap, hic et nunc als zodanig niet naar genoegen van recht bewezen zijn ofwel niet belangrijk genoeg zijn om er voormeld besluit uit te trekken;

Overwegende dat dient opgemerkt, dat het eerste verslag Celis, waarop de eerste rechter zich hoofdzakelijk steunde, in belangrijke mate gevestigd staat op gezegden van Borghgraaf, die als weinig betrouwbaar voorkomen;

Overwegende dat bij de stichting der vennootschap het kapitaal werkelijk gestort was, dat, zo een belangrijk deel ervan spoedig nadien verdween, zulks groten deels te wijten was aan de wederrechtelijke handelingen van Borghgraaf buiten weten van de andere stichters-vennoten en van de andere beheerders;

Dat het niet verboden is bij de stichting der naamloze vennootschap (art. 35, 4 der vennootschapswet) op te treden voor derden door zich voor hen sterk te maken;

Dat de uitvoering van vroegere kontrakten der P.V.B.A. Horn niet noodzakelijk nadelig moest zijn; dat dit mogelijk te wijten is geweest aan bijzondere omstandigheden, die zich na de stichting der N.V. Horn voordeden; dat op zichzelf ongunstige resultaten zich niet noodzakelijkerwijze vereenzelvigen met verdachte handelingen;

Dat het niet opgaat het kontrakt dd. 16 januari 1962 tussen de N.V. Horn en Ankerkolen gesloten, eenvoudig te verwerpen, waar het blijkt, dat deze overeenkomst wel degelijk gesloten werd en het origineel terug te vinden is in de nederlegging nr. 154, gedaan in de loop van het ingesteld strafonderzoek (2e verslag Celis, blz. 193);

Dat de overneming door de N.V. Horn van zekere elementen van het aktiva der P.V.B.A. Horn in vereffening op zich zelf tot geen ongunstige gevolgtrekkingen aanleiding geeft;

Dat de opmerkingen van deskundige Celis in zijn eerste verslag (blz. 70) nopens de boekhouding der N.V. Horn niet meer voorkomen in zijn meer uitgediept tweede verslag;

Dat de andere stichters niet noodzakelijk de staat van faillissement van Borghgraaf moesten kennen; dat zij niet onoordeelkundig doen opmerken, dat bij de inschrijving in het handelsregister, zowel van de P.V.B.A. Horn als van de N.V. Horn geen bezwaren

geopperd worden tegen de inschrijving van de gefailleerde Borghgraaf als zaakvoerder of als beheerder ener vennootschap dan wanneer hij sedert maart 1945 in staat van failliet verkeerde en het faillissement niet afgesloten was;

V. Het bestaan der N.V. Horn :

Overwegende dat de eerste rechter voor wie de zaak bij wijze van rekest uitgaande van schuldeisers ahangig was gemaakt, ongetwijfeld van ambtswege bij maatregel van openbare orde de staat van faillissement mocht vaststellen en verklaren doch dat het hem niet toegelaten was de nietigheid of het niet bestaan van een vennootschap uit te spreken; dat de rechten der verdediging van de stichters en aandeelhouders ontegensprekelijk gekrenkt werden door een dergelijke beslissing die eenzijdig genomen werd onder het voorwendsel van een rekest in faillietverklaring;

VI. Vermenging der patrimonialia :

Overwegende dat de gegevens waarop de bestreden beslissing gevestigd staat om te besluiten tot de vermenging der patrimonialia van de P.V.B.A. Horn en de N.V. Horn, niet overtuigend zijn;

Dat o.m. deze vermenging niet noodzakelijk voortspuit uit de overneming van zekere activa door de ene van de andere noch uit het voortzetten der werkzaamheden;

Dat het kontrakt dd. 16-1-1962 tussen de N.V. Horn en Ankerkolen, door de eerste rechter eenvoudig verworpen, integendeel in aanmerking dient genomen, waardoor de thesis der vermenging haar bijzonderste steun verliest;

VII. Faillietverklaring der P.V.B.A. Horn :

Overwegende dat het bestreden vonnis op dit punt bij te treden is;

Dat het ontegensprekelijk in de bevoegdheid van de eerste rechter lag de staat van faillissement der P.V.B.A. Horn in vereffening van ambtswege vast te stellen en uit te spreken;

Dat het blijkt uit de overgelegde beoordelingsmomenten en o.m. uit de balans op 5 januari 1962, hersamengesteld door accountant Celis, de P.V.B.A. Horn in staat van staking van betalingen verkeerd en dat haar krediet wankelde.

Om deze redenen :

Het Hof,

Gezien art. 24 der wet van 15 juni 1935 waarvan toepassing werd gedaan;

Gehoord het eensluidend advies door de heer advocaat-generaal Dijkmans ter openbare zitting gegeven; Alle meeromvattende besluiten als ondoeltreffende afwijzend;

Voegt samen, als verknocht, de zaken ingeschreven op de algemene rol van het Hof onder de nrs. 46.913, 46.916, 47.912, 47.913, 48.019 en 48.400;

Verleent akte aan Mr. R. Jacques van zijn aanstelling voor de N.V. Ankerkolen in vervanging van Mr. Glibert;

Stelt vast, dat de heer A. Oelis, gewezen curator, niet meer in de zaak betrokken is;

Verklaart de beroepen inzake nrs. 48.400, 46.913 en 46.916 onontvankelijk;

Ontvangt de beroepen in de zaken nrs. 47.912, 47.913, 47.981 en 48.019;

Verklaart het verzet aangetekend door de P.V.B.A. Horn Coal and Oil Cy in vereffening en door Achilles Clybouw tegen het vonnis dd. 24 januari 1963 ontvanke-lijk, doch ongegrond;

Verklaart de verzetten aangetekend tegen voormeld vonnis door de N.V. Comptoir Commercial Osterrieth, A. Osterieth en de N.V. Ankerkolen ontvanke-lijk en gegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis dd. 8 mei 1963 voor zover: 1. het verzet der N.V. Horn Oil & Coal Cy in vereffening, ontvanke-lijk verklaard werd; 2. het vonnis dd. 24 januari 1963 bevestigd werd waar hierdoor de P.V.B.A. Horn Coal and Oil Cy in vereffening, van ambtswege in staat van faillissement verklaard werd en de daarbij horende uitvoeringsmaatregelen werden be-volen;

Doet het bestreden vonnis dd. 8 mei 1963 voor het overige te niet;

Verklaart de doeleinden van het verzoekschrift dd. 18 januari 1963 van de N.V. Havenbehandelingen en de N.V. Transports Plouvier en C^o ongegrond ten overstaan van de N.V. Horn Oil & Coal Cy in vereffening;

Zegt, dat het faillissement der N.V. Horn Oil and Coal Cy in vereffening ingetrokken wordt en dat de curator de goederen, deel uitmakend van de boedel zal teruggeven;

Zegt, dat de curator een uittreksel van huidig arrest zal laten publiceren in het Belgisch Staatsblad en in de dagbladen, waarin de faillietverklaring bekend werd gemaakt;

Laat de kosten van het beheer van het faillissement der N.V. Horn Oil and Coal Cy in vereffening en de betaling van het regelmatig vastgesteld ereloon van de curator ten laste van de vennootschap;

Zegt een vierde van de kosten van beide aanleggen ten laste der N.V. Havenbelangen en een vierde van deze kosten ten laste van de N.V. Transports Plouvier;

Legt de helft van de kosten van beide aanleggen ten laste der massa der failliet van de P.V.B.A. Horn Coal and Oil Cy in vereffening;

Legt ten laste der N.V. Havenbehandelingen en der N.V. Transports Plouvier, ieder voor de helft, de kosten der bekendmakingen in verband met de N.V. Horn Oil and Coal Cy in vereffening.

NOOT:

(1) Zie Cass. 27 september 1928, Pas. 1928, 1, 235; Gent, 9 mei 1959, R.W. 1959-60, 1896, in een geval waarin een gerechte-lijk akkoord bij toepassing van art. 37, 2e lid van de wet op het gerechtelijk akkoord was ontbonden en de schuldenaar ambtshalve failliet was verklaard; Luik, 17 november 1964, Jur. Liège, 1964-65, 81; Fredericq, VII, nr. 43.

(2) Zie Fredericq, VII, nr. 37, p. 105, b) in fine.

(3) De redenering lijkt niet helemaal juist te zijn. Al kan worden aanvaard dat de persoon in kwestie wel aandeelhouder was bij de stichting en de bepalingen van art. 35 van de wet op de vennootschappen op hem toepasselijk waren, volgt niet noodzakelijk dat dit nog het geval was op het ogenblik van de uit-spraak van het faillissement. De andere partijen hoeven niet te bewijzen dat hij geen aandeel meer bezit; hij zelf moet, daar hij zich op zijn hoedanigheid van aandeelhouder beroept, be-wijzen dat hij wel een aandeel bezit of eventueel nog gebonden is door de bepalingen van art. 35.

(4) Zie Fredericq, VIII, nr. 791. Verg. Luik, 24 juli 1957, Rev. prat. soc. 1960, 198. Zie nog het artikel van P. Coppens, De la bonne foi d'une société anonyme, in Rev. prat. soc. 1960, 193-197.

(5) Verg. Kooph. Kortrijk, 8 september 1951, R.W. 1951-1952, 1563; Kooph. Kortrijk, 13 oktober 1951, R.W. 1951-52, 1566; Gent, 22 december 1954, R.W. 1955-56, 1865; Brussel, 17 april 1957, R.W. 1956-57, 2042; Kooph. Kortrijk, 5 oktober 1961, R.W. 1961-62, 1002; Brussel, 20 februari 1963, R.W. 1962-63, 2169; Gent, 7 maart 1962, R.W. 1962-63, 434; Brussel, 26 juni 1963, J. T. 1964, 77.

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van Inbeschuldigingstelling. — 31 maart 1965.

Voorzitter dwn.: M. J. Gerniers.

Raadsheren: M.M. Bevernaege en Desplenter.

Advokaat-generaal: M. Colpaert.

Advokaat: Mr. Willy Cornelis (Zottegem).

Abnormalen. — Geen voorafgaande preventieve hechtenis noch inobservatie. — Opneming in krankzinnigengesticht. — Internering. — Voorlopige plaatsing gelast door de raadkamer. — Plaatsing in de privé-instelling waar geïntimeerde verblijft. — Machtsoverschrijding.

Zo verdachte, gedurende het gerechtelijk strafonderzoek, noch in preventieve hechtenis verkeert, noch in observatie is, doch wel in een privé-krankzinnigen-gesticht verblijft, op het ogenblik waarop de raadkamer, bij toepassing van de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, deze verdachte interneert, pleegt dit onderzoeksge-recht machtsoverschrijding waar het beveelt dat, in afwachting dat de commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst waar de internering zal plaats vinden, deze voorlopig zal ondergaan worden in de privé-instelling waar geïnterneerde verblijft.

B... t./ O.M.

Vordering van de Procureur-generaal

De Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gezien de stukken van de strafrechtspleging ten laste van B..., thans verblijvend in het Gesticht Guislain te Gent;

Verdacht van:

Te Gentbrugge, in de nacht van 27 tot 28 decem-ber 1964:

A./ Gepoogd te hebben, het voornemen om de misdaad of het wanbedrijf te plegen zich geopenbaard hebbende door uitwendige daden die een begin van uitvoering van die misdaad of dat wanbedrijf uitma-ken en alleen tengevolge van omstandigheden, van de wil van de dader onafhankelijk zijn gestaakt of hun uitwerking hebben gemist, verkrachtig te plegen, hetzij met behulp van geweld of ernstige bedreiging, hetzij met behulp van list, hetzij hij een persoon misbruikt die, ten gevolge van ziekte, krenking van zijn vermo-gens of enige andere toevallige oorzaak, het gebruik van zijn zinnen heeft verloren of daarvan door arglis-tigheden is beroofd: nl. op X..., met de omstandigheid dat hij behoort tot degenen die over het slachtoffer gezag hebben;

B./ Opzettelijk verwondingen of slagen te hebben toegebracht aan X...;

Gezien de beschikking uitgesproken ter openbare terechtzitting door de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Gent op 10 maart 1965 waarbij:

1) vastgesteld werd dat verdachte, de hierboven om-schreven feiten gepleegd heeft;

2) vastgesteld werd dat verdachte op het ogenblik der feiten in een van de bij artikel 1 van de wet van 1 juli 1964 voorziene staten verkeerde die hem onge-schikt maakte tot het controleren van zijn daden, en hij thans nog in dezelfde staat verkeert;

3) vastgesteld werd dat verdachte thans nog gevaar oplevert voor de maatschappij;

4) de onmiddellijke internering van de verdachte gelast werd;

5) bevolen werd dat, in afwachting dat de commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst waar voormelde internering zal plaats vinden, deze voorlopig zal plaats hebben in het gesticht Guislain te Gent alwaar hij thans verblijft;

6) de verdachte veroordeeld werd tot de kosten;

7) verklaard werd dat, ter zake geen aanleiding is tot verdere vervolging;

Gezien het hoger beroep tegen voormelde beschikking ingesteld:

a) door het openbaar ministerie op 10 maart 1965, in zover deze schikking beveelt dat, in afwachting dat de Commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst waar voormelde internering zal plaats vinden, deze voorlopig zal plaats hebben in het gesticht Guislain te Gent, alwaar hij thans verblijft;

b) door de verdachte op 12 maart 1965;

Overwegend dat deze beroepen, tijdig en regelmatig ingesteld, ontvankelijk zijn;

Dat zij — in hoofde van het openbaar ministerie in zijn geheel en in hoofde van verdachte gedeeltelijk — gegrond zijn;

Overwegende immers dat uit het gerechtelijk strafonderzoek gebleken is dat verdachte de hierboven omschreven feiten werkelijk heeft gepleegd, dat deze feiten strafbaar zijn, de ene met opsluiting van tenminste zeven jaar, de andere met correctionele straffen, ingevolge artt. 51, 52, 375, al. 1, 377, al. 5, 392, 398 B.W.B.;

Dat bovendien verdachte op het ogenblik der feiten in staat van krankzinnigheid verkeerde die hem ongeschikte maakte tot het controleren van zijn daden; dat het tevens vaststaat, dat hij zich nog steeds in dezelfde staat bevindt en gevaar oplevert voor de maatschappij;

Dat echter de voorlopige plaatsing van de verdachte in de psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent ten onrechte door de procureur des Konings te Gent gevorderd werd, terwijl de raadkamer eveneens ten onrechte deze plaatsing bovendien nog in een private instelling gelastte;

Dat de verdachte immers op het ogenblik van de internering noch in observatie was, noch in staat van voorhechtenis verkeerde, zodat de bij art. 14, al. 4 en 5 van de wet van 1 juli 1964 voorgeschreven bepalingen ter zake zeker geen toepassing vinden;

Dat, buiten de door de wetgever uitdrukkelijk voorziene afwijkingen, de tenuitvoerlegging van de vonnissen en arresten van ambtswege aan het openbaar ministerie voorbehouden blijft (art. 1 van het Decreet van 16-24 augustus 1790 en artt. 45-46 van de wet van 20 april 1810);

Dat dienvolgens, de ter zake bevolen internering uitsluitend kan en dient ten uitvoer gelegd te worden door het openbaar ministerie, in afwachting van de beslissing die, ingevolge artt. 14 tot en met 17 van de wet van 1 juli 1964, zal genomen worden hetzij door de Commissie tot bescherming van de maatschappij, hetzij door de Voorzitter van deze Commissie, hetzij ten slotte door de Minister van Justitie;

Overwegend trouwens in zeer ondergeschikte orde, dat zelfs indien bij uitbreidende toepassing van art. 14, al. 4 en 5, aan het onderzoeksgerecht ter zake toch enige bevoegdheid in dat opzicht zou verleend worden, de voorlopige plaatsing «in een private inrichting», in elk geval een overschrijding zou betekenen van de door de wetgever aan de Commissie tot be-

scherming van de maatschappij verleende bevoegdheden (art. 14, al. 1 en 2);

Gelet op artt. 1, 7, 8, 9, 11, 14, 20 en 31 van de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en gewoontemisdadigers, het K.B. van 28 augustus 1964, artt. 11 tot 13, 31 tot en met 37, 40 tot 42 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; artt. 203, 203 bis, 211 en 223 van het Wetboek van Strafvordering;

Vordert:

Dat het aan het Hof, Kamer van inbeschuldigingstelling behage, uitspraak doende in openbare rechtszitting, na te hebben vastgesteld dat verdachte bijgegaan werd door een advocaat door hem verkozen of desgevallend door de Voorzitter ambtshalve aangeesteld, en dat verdachte en zijn raadsman minstens tien dagen vooraf van dag en uur van de verschijning vóór het Hof werden verwittigd terwijl het dossier gedurende hetzelfde tijdstip ter griffie te hunner beschikking werd gesteld,

— het hoger beroep van de procureur des Konings ontvankelijk en gegrond te verklaren;

— het hoger beroep van de verdachte eveneens ontvankelijk, doch slechts gedeeltelijk gegrond te verklaren;

— te zeggen voor recht dat, op grond van de beweegredenen en wetsbepalingen hierboven aangehaald, het onderzoeksgerecht ter zake onbevoegd was om de voorlopige plaatsing van de verdachte in een om het even welke inrichting te bevelen;

Dienvolgens de bestreden beschikking in dat opzicht te niet te doen en ze voor het overige te bevestigen;

Verdachte te verwijzen in de kosten van beide aanleggen.

Gedaan op het Parket-generaal te Gent, op 20 maart 1965.

Vr de Procureur-generaal,
(w.g.) Colpaert.

Arrest

Gelet op de beschikking uitgesproken door de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Gent dd. 10 maart 1965, waarbij onder meer de onmiddellijke internering van de verdachte gelast werd;

Gelet op de betekening van deze beschikking aan de verdachte op 11 maart 1965;

Gelet op het hoger beroep tegen voormelde beschikking ingesteld:

a) door het openbaar ministerie op 10 maart 1965, in zover de beschikking beveelt dat, in afwachting dat de Commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst waar voormelde internering zal plaats vinden, deze voorlopig zal plaats hebben in het gesticht Guislain te Gent, alwaar hij thans verblijft;

b) door de verdachte op 12 maart 1965;

Gelet op de schriftelijke vordering van de heer Procureur-generaal dd. 20 maart 1965;

Gelet op de brief van Meester Cornelis Willy, advocaat te Zottegem, waarbij deze zich akkoord verklaart dat de zaak op 31 maart 1965 voorkomt;

Gehoord de heer Colpaert, Advocaat-generaal, in zijn vordering;

Gehoord de verdachte in zijn middelen, bijgestaan door Meester Cornelis Willy, advocaat te Zottegem;

— dit alles in het Nederlands;

Overwegende dat de beroepen tijdig en regelmatig werden ingesteld;

Overwegende de beweegredenen aangehaald in de vor-

dering van de Procureur-generaal en toepassing maken de van de erin aangehaalde wetsbepalingen;

Om deze redenen :

Het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling, Ontvangt het hoger beroep van de Procureur des Konings en verklaart het gegrond;

Ontvangt eveneens het hoger beroep van de verdachte doch verklaart het slechts gedeeltelijk gegrond;

Ontvangt eveneens het hoger beroep van de verdachte doch verklaart het slechts gedeeltelijk gegrond;

Zegt voor recht dat, op grond van de beweegredenen en wetsbepalingen hierboven aangehaald, het onderzoeksgerecht ter zake onbevoegd was om de voorlopige plaatsing van de verdachte in een om het even welke inrichting te bevelen;

Dienvolgens doet de bestreden beschikking in dat opzicht teniet en bevestigt ze voor het overige;

Verwijst de verdachte in de kosten van het hoger beroep begroot op 38 frank;

Verstaat dat de kosten van eerste aanleg de som van 1.969 frank bedragen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

20 november 1964.

Voorzitter : M. Driessen.

Rechters : M.M. Mees en Toppet.

Advocaten : Mrs. J. Geukens en Fr. Geukens.

Scheiding van goederen. — In gevaar brengen van het huwelijksgoed van de vrouw. — Betekenis van « huwelijksgoed ».

Er bestaat gevaar voor het huwelijksgoed van de vrouw (art. 1443 B.W.) iedere keer, dat de man de inkomsten verbrast of verkwaast en zij niet de eraan te geven bestemming bereiken.

Met het woord « huwelijksgoed » (art. 1443 B.W.) wordt aangeduid alles wat de vrouw door huwelijk heeft ingebracht en alles wat zij tijdens het huwelijk nog inbrengt, zoals haar roerende goederen, het genot van onroerende goederen, de vruchten van haar arbeid of van haar nijverheid.

Willems t/ Vandickelen.

Gezien de stukken van het geding en meer bepaald de inleidende dagvaarding van gerechtsdeurwaarder Maurice Wagemans te Tongeren in datum van 16 december 1963, die ertoe strekt de scheiding van goederen tussen partijen te horen bevelen;

Overwegende dat er voldaan werd aan de publiciteit zoals deze voorgeschreven is door de artikelen 866, 867, 868 en 869 van het burgerlijk procesrecht;

Overwegende dat de vrouw de scheiding van goederen kan vorderen : 1. wanneer haar huwelijksgoed in gevaar gebracht is; 2. wanneer de wanorde van de zaken van de man doen vrezen dat zijn goederen niet zullen volstaan om de rechten en terugnemingen van de vrouw te voldoen;

Overwegende dat het woord huwelijksgoed hier gebruikt wordt om aan te duiden alles wat de vrouw door huwelijk heeft ingebracht en alles wat zij tijdens het huwelijk nog zal inbrengen, zoals haar roerende goederen, het genot van onroerende goederen, de vruchten van haar arbeid of van haar nijverheid;

Overwegende dat auteurs zoals Schicks en Vanister-

beek (deel 5, p. 097) zelfs de vrouw het recht om een scheiding van goederen te vorderen, toekennen in de gevallen waarin de vrouw niets heeft ingebracht en zij evenmin een nijverheid of beroep uitoefent, indien de man de goederen die de vrucht van de gemeenschappelijke besparingen van man en vrouw zijn, door zijn gedrag in gevaar brengt;

Overwegende dat er gevaar voor de huwelijksgoederen bestaat iedere maal wanneer de man de inkomsten verbrast of verkwaast, zodat zij de bestemming die er moest aan gegeven worden niet bereiken;

Overwegende dat het volstaat erop te wijzen dat ingevolge de tekortkomingen van verweerder zijn eigen vader een huis moest verkopen om een door verweerder aangegane lening te betalen;

Overwegende dat ook de ouders van aanlegster voor een bedrag van 100.000 fr. dienden tussen te komen om de verkoop van het gemeenschapsgoed te verhinderen;

Overwegende dat verweerder daarenboven op 17-6-63 correctioneel veroordeeld werd wegens valsheid in geschriften die hij pleegde om zich 35.000 fr. toe te eigenen om andere dringende schulden te delgen;

Overwegende dat de eis dan ook gegrond voorkomt en het huwelijksgoed van aanlegster in gevaar wordt gebracht;

Gezien artt. 2, 30 tot 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Om deze redenen :

De Rechtbank, statuerende op tegenspraak; alle andere en strijdige besluiten van de hand wijzend;

Verklaart de eis ontvankelijk en gegrond;

Spreekt de scheiding van goederen uit tussen partijen;

Beveelt dat, in geval van aanneming door aanlegster van de gemeenschap, bestaan hebbende tussen partijen, er zal overgegaan worden tot de vereffening zowel van gezegde gemeenschap als van de terugnemingen door aanlegster, te eisen tegen verweerder, haar echtgenoot, om reden van haar persoonlijke goederen en, in geval van verzaking aan bedoelde gemeenschap, tot de vereffening van de terugnemingen van aanlegster alleen;

Stelt aan als notaris om over te gaan tot de gevraagde bewerkingen Mr. Alphonse Wendelen met standplaats te Genk;

Benoemt de heer José Toppet als rechter-commissaris ten einde verslag uit te brengen omtrent gebeurlijke betwistingen;

Veroordeelt verweerder tot de kosten.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TURNHOUT

26 november 1963

Voorzitter : M. Kempeneer.

Rechters : M.M. Verhoeven en De Bont.

Advocaten : Mrs. Debergh, loco Mr. Ooms en De Cannière.

1. Strafzaken. — Wetboek van Strafvordering. — Gerechtelijke politie. — Processen-verbaal. — Afschrift niet verhandigd aan verdachte. — Bewijskracht.
2. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Overtreding. — Bijzondere autobusdiensten. — Toepassingsgeval : dagelijkse reizen naar de kust tijdens het badseizoen.
3. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Schadeloosstelling. — In aanmerking te nemen schade.

1. Een proces-verbaal (P.J.) opgesteld door de gerechtelijke politie en waarvan geen afschrift werd overhandigd aan de verdachte, is niet nietig ipso facto. Hoewel er aan dit proces-verbaal geen bewijskracht kan worden toegekend tot bewijs van het tegendeel, is de Rechtbank volkomen gerechtigd met de inlichtingen van zulk P.V. rekening te houden om haar overtuiging te vestigen.
2. Een vervoerdienst tussen Antwerpen en drie Belgische badsteden, die tijdens een badseizoen, namelijk gedurende de maanden juli en augustus, elke dag verzekerd was en waartoe eenieder toegelaten werd die de vervoerprijs op voorhand aan een reisbureau betaalde, dient als bijzondere autobusdienst beschouwd (art. 11, B.W. 30-12-1946).
3. De omstandigheid dat de Staat de verliezen door de burgerlijke partij, de N.M.B.S., in haar exploitatie ondergaan, regelmatig bijpast, neemt inzake ongeoorloofd vervoer noch de fout van betichte weg, noch de tengevolge van deze fout geleden schade, noch het recht van de benadeelde (N.M.B.S.) om vergoeding van de schade te eisen bij dezen welke voor die schade verantwoordelijk zijn.

O.M. en N.M.B.S. t./ Vleugels.

Gezien het beroep ingediend door eerste betichte, tweede betichte, de rechtstreeks gedaagde Vleugels John, en de burgerlijk verantwoordelijke persoon, bij akte van 24 mei 1963 en door het Openbaar Ministerie bij akte(n) betekend op 28 mei 1963 tegen een vonnis van 14 mei 1963, op tegenspraak uitgesproken door de Politie-rechtbank van het kanton Herentals waardoor hoofdens bovengemelde betichting eerste betichte, tweede betichte, en de rechtstreeks gedaagde veroordeeld werden: ieder tot een geldboete van 50 F, boeten verhoogd bij toepassing der wettelijke beschikkingen met 190 opdecimen en aldus gebracht: ieder op 1.000 frank, en vervangbaar bij gebrek aan betaling binnen de wettelijke termijn: ieder door vijftien dagen gevangenzitting; en eerste en tweede solidairlijk tot de kosten der openbare actie verwezen worden, deze kosten belopende in het geheel tot alsdan: op niets.

Derde betichte wordt vrijgesproken zonder kosten; Vleugels, Guilielmus Jozef burgerlijk verantwoordelijk wordt verklaard voor de eerste en de tweede betichte, tot het betalen der kosten en niet de boeten, lastens deze laatsten uitgesproken;

Op burgerlijk gebied:

eerste betichte, tweede betichte en de rechtstreeks gedaagde persoon veroordeeld worden om te betalen aan de Burgerlijke Partij, de som van 40.000 F, met de vergoedende intresten vanaf 26 augustus 1962, de gerechtelijke intresten en de kosten; de rechtstreeks gedaagde Vleugels John bovendien tot de kosten der rechtstreekse dagvaarding, deze belopende 705 F;

de Rechtbank zich onbevoegd verklaarde om kennis te nemen van de eis der Burgerlijke Partij in zoverre deze gericht is tegen betichte Horemans;

vonnis geboekt aan het recht van 824 F;

Gehoord de heer Rechter Verhoeven in zijn verslag.

Gezien de stukken van het onderzoek en de verklaringen van de getuigen;

Gehoord de burgerlijke partij in haar middelen en besluiten ontwikkeld door Meester Debergh, advocaat te Antwerpen, loco Mter Ooms, advocaat te Antwerpen; Gezien het incidenteel beroep door haar ter zitting van 12 november 1963 ingesteld;

Gehoord het Openbaar Ministerie in zijn eis;

Gehoord de burgerlijk verantwoordelijk opgeroepen

persoon en betichten in hun middelen van verdediging ontwikkeld door Meester J. De Cannière, advocaat te Herentals, die hen ter zitting vertegenwoordigt;

Aangezien de beroepen regelmatig en tijdig zijn geschied;

Overwegende dat betichten ten onrechte voorhouden dat het proces-verbaal nr 412, dd. 22 november 1962 van het Hoog Comité van Toezicht, waarvan zij geen afschrift ontvangen hebben nietig en van geen waarde is; dat alhoewel er aan bewust proces-verbaal geen bewijskracht kan worden toegekend tot bewijs van het tegendeel, de Rechtbank volkomen gerechtigd is met de inlichtingen in zulk proces-verbaal vervat rekening te houden om haar overtuiging te vestigen; dat de eerste rechter terecht geoordeeld heeft dat er geen redenen voorhanden waren om de vaststellingen in het proces-verbaal van 22 november 1962 beschreven, niet aan te nemen;

Overwegende dat betichten Vleugels Ernest, Vleugels Frans en rechtstreeks gedaagde Vleugels John, in werkelijkheid Vleugels Guilielmus Josephus, trouwens in de door hem genomen besluiten erkennen dat zij personen naar de kust vervoerd hebben; dat zij echter voorhouden dat zij het vervoer hebben gedaan voor rekening en als onderaannemer van het reisbureau Boënne te Antwerpen;

Overwegende dat het uit het proces-verbaal nr 412 dd. 22 november 1962 blijkt dat het reisbureau Boënne in de maanden juli en augustus 1962 dagelijks vanuit Antwerpen reizen naar de Belgische kust organiseerde met eigen autocars of met voertuigen van andere autocareigenaars die in onderaanneming voor hen werkten, waaronder betichten Vleugels Ernest, Vleugels Frans en Vleugels Guilielmus die alzo op 8, 15, 22, 29 juli, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 19 en 26 augustus 1962 met hun autocar ritten naar de kust hebben uitgevoerd;

Overwegende dat de vervoerdienst door het reisbureau Boënne naar de kust georganiseerd geen autocar-dienst was; dat de verwezenlijking van een gemeenschappelijk en op voorhand vastgesteld programma inderdaad door de vervoerde personen niet beoogd werd; dat de reizigers naar keus in de verschillende badplaatsen der kust konden afstappen; dat sommige passagiers de terugreis met de autocar niet meemaakten, terwijl andere die de heenreis niet hadden meemaakt 's avonds met de autocar naar Antwerpen terugkwamen;

Overwegende dat de vervoerdienst naar de kust door het reisbureau Boënne georganiseerd, vervoerdienst die tijdens de maanden juli en augustus elke dag tussen Antwerpen - Knokke - Blankenberge - Oostende bij de heenreis, en tussen Oostende - Blankenberge, Antwerpen bij de terugreis verzekerd was; en tot dewelke eenieder toegelaten werd die de vervoerprijs op voorhand op het reisbureau betaalde, als een bijzondere autobusdienst dient beschouwd, zoals bij art. 11 van de B.W. van 30 december 1946 voorzien;

Overwegende dat noch het reisbureau Boënne, noch betichte een machtiging bezitten om een autobusdienst te verzekeren;

Overwegende dat de vervoerdienst naar de kust weliswaar door het reisbureau Boënne werd georganiseerd; dat aan de betichten Vleugels Ernest, Vleugels Frans en rechtstreeks gedaagde Vleugels Guilielmus echter niet kon ontgaan dat zij autobusdienst verrichtten waartoe het reisbureau Boënne geen machtiging bezat; dat zij derhalve als mededaders van Boënne Marcel, verantwoordelijke van het reisbureau Boënne, de inbreuk op art. 1 van de besluitwet van 30 december 1946 hebben gepleegd;

Overwegende dat het niet bewezen is dat Horemans

Dionijs, die als chauffeur in dienst was van Vleugels Guilielmus er zich van bewust was dat de vervoerdienst door het reisbureau Boënné naar de kust ingericht wegens het ontbreken van vereiste machtiging onwettig was;

Overwegende dat de betichting ten laste van betichten Vleugels Ernest, Vleugels Frans en rechtstreeks gedaagde Vleugels Guilielmus (of John) gelegd door het onderzoek in graad van beroep gedaan bewezen is gebleven; dat de eerste rechter opzichts betichten een regelmatige toepassing van de strafwet heeft gedaan;

Overwegende dat de betichting ten laste van betichte Horemans gelegd in graad van beroep niet bewezen werd;

Overwegende dat de wet van 1 augustus 1899 op de politie van het wegverkeer, en nl art. 6 ervan in onderhavig geval geen toepassing vindt.

Op burgerlijk gebied :

Overwegende dat het uit het onderzoek door het Hoog Comité van Toezicht gedaan blijkt dat betichten ruim 500 personen naar de kust hebben vervoerd;

Overwegende dat betichten also aan de Burgerlijke Partij de gelegenheid ontnomen hebben het vervoer zelf te doen en de vervoerprijs te innen; dat zonder het ongeoorloofde vervoer door betichten verricht de Burgerlijke Partij een ernstige kans had zelf het vervoer zoniet van al de reizigers, toch minstens van een gedeelte ervan te verzekeren;

Overwegende dat de schade welke de Burgerlijke Partij ondergaan heeft tengevolge van het ongeoorloofd vervoer van betichte door de eerste rechter terecht ex aequo et bono op 40.000 F werd vastgesteld;

Overwegende dat de vergoeding der schade zowel tegenover het reisbureau Boënné als tegenover betichten mag gevorderd worden; dat zij inderdaad allen solidairlijk verantwoordelijk zijn voor de schade aan de Burgerlijke Partij aangericht;

Overwegende dat de omstandigheid dat de Staat de verliezen door de Burgerlijke Partij in haar exploitatie ondergaan, regelmatig bijpast, noch de fout van betichten, noch de ten gevolge van deze fout geleden schade wegneemt; noch het recht van de benadeelde om vergoeding van de schade te eisen bij dezen welke voor de schade verantwoordelijk zijn.

Gezien artt. 162, 194, 191, 172, 174, 205, 209, 210, 211 van het strafvorderingswetboek; 38, 40, 44 van het strafwetboek; 1 van de wet van 5 maart 1952; 91 van het Koninklijk Besluit van 28 december 1950, 2.11.12.14.31. 32.34.35.36.37.41 van de wet van 15 juni 1935; 1382, 1383, 1384 van het Burgerlijk Wetboek; 3 en 4 W. v. 17 april 1878;

Om deze redenen,

En bij toepassing van art. 1 besl. Wet van 30 december 1946 en art. 6 W. van 1.8.1899, door de heer voorzitter aangeduid; De rechtbank, zetelende in graad van beroep en vonnissende op tegenspraak :

Verklaart de ingestelde beroepen ontvankelijk, doch ongegrond;

Bevestigt het vonnis a quo in al zijn geledingen.

Veroordeelt beroepers, Vleugels Ernest, Vleugels Frans en Vleugels Guilielmus tot de kosten van beroep, belopende tot heden : zeshonderd zeventien frank.

Gelasten het Openbaar Minister, alsmede de burgerlijke partij ieder voor wat hem betreft met de uitvoering van dit vonnis.

VREDEGERECHT TE BERINGEN

14 februari 1964.

Rechter : M. Vranken.

Advocaat : Mr. L. Lambrechts.

Dodelijk arbeidsongeval van schipper. — Wettelijk vermoeden. — Ontvankelijkheid van tegenbewijs door autopsie. — Invloed van drankverbruik.

De val, gedaan door een schipper in het ruim van een schip, terwijl hij zich naar het daarnaast gelegen schip begeeft, dat aan zijn hoede is toevertrouwd, wordt behoudens bewijs van het tegendeel geacht in verband te staan met de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en dient derhalve als een arbeidsongeval te worden beschouwd.

Het aanbod van bewijs van het tegendeel door een autopsie is niet ontvankelijk, indien geen enkel bepaald feit wordt aangehaald om te doen blijken dat het ongeval en de dood geen verband hebben met de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en indien niet wordt aangeduid welke bepaalde overlijdensoorzaak, vreemd aan de arbeid van de getroffene, de deskundigen bij de lijkschouwing zouden moeten opsporen en vaststellen.

Uit de omstandigheid dat de getroffene in zekere mate bij drank zou zijn geweest zonder werkelijk dronken te zijn volgt niet dat de val geen arbeidsongeval is of dat de dood niet aan een arbeidsongeval te wijten is.

N.V. L'Abeille t/ Wwe H.

Overwegende dat de eis ertoe strekt te horen zeggen voor recht dat het overlijden van Hooegeveen Klaas, niet te wijten is aan een arbeidsongeval en dat de eiseres dan ook niet gehouden is als verzekeraarster - Wet van de werkgever van de overledene aan Weduwe Hooegeveen, geboren Hengstmengel Adriana, de vergoedingen uit te keren voorzien door de Wetten op arbeidsongevallen en meer speciaal door de verzekeringspolis nr. 69432 die de eiseres afsloot met deze werkgever;

Overwegende dat de N.V. « L'Abeille » in haar hoedanigheid van eiseres ertoe gehouden is de gegrondheid van haar eis te bewijzen;

Overwegende dat volgens de gegevens van de dagvaarding, m.a.w. volgens de daarin vermelde en door eiseres erkende feiten, het ongeval waarvan de genaamde Hooegeveen het slachtoffer is geweest, al de kenmerken heeft van een arbeidsongeval;

Overwegende dat uit de verklaringen van de beide partijen blijkt, dat Hooegeveen, die als schipper in dienst was van de scheepsbevrachter Wijckmans Gustaaf, op 17 januari 1964 's avonds toen hij van wal kwam en zich terug naar zijn schip « Venetië » begaf, gevallen is in het ruim van het schip « Rosalie », dat tussen de kade en het zijne gemeerd lag;

Overwegende dat het niet betwist is, dat het ongeval de getroffene is overkomen in de loop van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, namelijk toen hij langs de loopplank de kanaaloever reeds had verlaten en bezig was zich te begeven naar het schip, dat aan zijn hoede was toevertrouwd;

dat ingevolge artikel 1 van de wet betreffende de vergoeding der schade voortspuitende uit arbeidsongevallen een dergelijk ongeval behoudens tegenbewijs geacht wordt in verband te staan met de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en derhalve dient te worden beschouwd als een arbeidsongeval, dat aanlei-

ding geeft tot uitkering aan de rechthebbenden van de bij de wet bepaalde vergoedingen;

Overwegende dat de in ondergeschikte orde gevraagde autopsie niet van aard is het vereiste tegenbewijs op afdoende wijze te leveren;

Overwegende dat het tegenbewijs slechts ontvankelijk zou zijn, indien de eiseres zou aanbieden feiten te bewijzen, die van aard zijn te doen blijken dat het ongeval en de dood van het slachtoffer geen enkel verband hebben met de uitvoering van de arbeids-overeenkomst;

dat zij echter geen enkel bepaald feit aanhaalt, waar uit men dit zou kunnen afleiden;

dat integendeel uit de bewoordingen van de dagvaarding blijkt dat zijzelf hierover in twijfel verkeert vermits zij zich enkel maar afvraagt of de dood van Hoozevee het gevolg is van een arbeidsongeval dan wel van een vechtpartij;

dat daarenboven in de door haar voorgestelde opdracht van de deskundigen niet eens wordt gezegd welke bepaalde overlijdensoorzaak, vreemd aan de arbeid van de getroffene, de deskundigen bij de lijk-schouwing zouden moeten opsporen en vaststellen;

Overwegende dat ten overvloede dient te worden opgemerkt :

1) dat de eiseres ten onrechte gewag maakt van een vechtpartij, vermits uit het strafrechterlijk onderzoek waarvan door eiseres een afschrift wordt voorgelegd blijkt, dat Hoozevee vóór of tijdens zijn val in geen enkele twist is betrokken geweest;

2) dat volgens het geneeskundig getuigschrift van Dr. Gerard, gezonden aan de eiseres, de dood waarschijnlijk het gevolg is van een schedelfractuur;

3) dat een schedelfractuur geenszins als verdacht of als onverklaarbaar voorkomt, wanneer men weet dat Hoozevee van op de gangboord gevallen is in het ruim van het schip « Rosalie », dat volgens de vaststellingen van de rijkswacht open lag en ongeveer drie meters diep is ;

4) dat bij de oppervlakkige lijk-schouwing uitgevoerd door Dr. Gerard, de 24e januari, slechts lichte uitwendige letsels werden vastgesteld, die voorzeker niet toelaten te besluiten, dat Hoozevee ten gevolge van slagen in het scheepsruim is terecht gekomen;

5) dat overigens om de val zelf te verklaren het niet zonder belang is dat het ongeval is gebeurd 's avonds en dat volgens getuige Vanlook de boordgang van het schip niet was verlicht;

Overwegende tenslotte dat de eiseres op de terecht-zitting van 31 januari 1964 heeft doen gelden, dat Hoozevee had gedronken, alhoewel van deze omstandigheid in de dagvaarding geen melding wordt gemaakt en de eis dus blijbaar niet op grond van dit argument werd ingesteld;

dat de eiseres betreffende dit punt geen enkel afdoende aanbod van bewijs heeft gedaan en ook heeft nagelaten te zeggen of zij hieruit afleidt dat Hoozevee niet als slachtoffer van een arbeidsongeval kan doorgaan;

dat zij weliswaar de verklaring inroept van Van Look aan de rijkswacht, waarin deze de mening uitdrukt dat Hoozevee gedronken had en de val hieraan te wijten is, maar dat hierdoor geenszins wordt bewezen dat Hoozevee zich werkelijk in staat van dronkenschap bevond;

dat trouwens de getuige Scheltjens iedere twijfel hieromtrent wegneemt vermits deze heeft vastgesteld dat Hoozevee slechts 3 tot 4 glazen bier had verbruikt en dat hij niet onder de invloed van de drank was;

dat in elk geval, moest het bewezen zijn dat de getroffene in zekere mate bij drank zou zijn geweest, hieruit geenszins zou volgen dat de door hem gedane

val geen arbeidsongeval is of dat de dood niet aan een arbeidsongeval te wijten is; (vlg. Cass. 19 oktober 1950, Pas. 1951, I, 84; Vred. Antwerpen, 30 september 1953, Pas 1954, III, 75; T.Vr. 1954, 81; O. De Leye, De vergoeding van Arbeidsongevallen, nr. 95; J. Van Alsenoy, De ongevallen op de weg naar het werk, blz. 90, 98 en 100; Delaruwière et Namèche, Accidents de travail, nr. 56);

Overwegende dat bijgevolg de eis in zijn geheel dient te worden afgewezen;

Om deze redenen :

Beslissende op tegenspraak :

Verklaren de vordering in haar geheel ongegrond, dit zowel wat betreft de in hoofddorde ingestelde eis als de eis in ondergeschikte orde tot aanstelling van een of drie deskundigen ten einde over te gaan tot autopsie;

Veroordelen de eiseres tot de kosten van het rechts-geding.

RAAD VOOR GEWETENSBEZWAREN TE BRUSSEL

Nederlandse Kamer — 7 april 1965.

Voorzitter : M. E. Boon.

Bijzitters : M.M. J. Dyck en P. Van Langenaeken.

Militie. — Gewetensbezwaren. — Strekking van de wet van 3 juni 1964.

De wet van 3 juni 1964 houdende het statuut van de gewetensbezwaarden aanvaardt enkel de gewetensbezwaren van de dienstplichtige, die om redenen van godsdienstige, wijsgerige of morele aard overtuigd is dat men de evenmens niet mag doden. De dienstplichtige, die verklaart in geweten niet te kunnen aanvaarden dat de staat van hem prestaties vergt in het kader van de civiele bescherming, toont door deze bewering zelf de niet-rechtzinnigheid van zijn aanvraag aan. Deze aanvraag wordt dan ook als ongegrond verworpen.

H. W...

Overwegende dat het verzoek van de aanvrager er toe strekt vrijgesteld te worden niet alleen van de militaire dienst, maar ook van elke vervangende dienst;

Overwegende dat de aanvrager ter zitting verklaard heeft zijn aldus geformuleerd verzoek te handhaven, ook nadat er hem uitdrukkelijk werd op gewezen, dat de wet van 3 juni 1964, houdende het statuut van de gewetensbezwaarden, slechts twee mogelijkheden voorziet, te weten :

1° vrijstelling van elke militaire dienst, met als gevolg aanwijzing voor een interventiedienst van de civiele bescherming, waarvan de dienstdtijd een jaar langer duurt dan die welke opgelegd is aan de dienstplichtigen, die geen kandidaat-gegradueerden zijn en deel uitmaken van het legencontingent, genoemd naar het jaar waarin hij bij de civiele bescherming in dienst treedt (artikel 18),

2° vrijstelling van de gewapende militaire dienst (artikel 17);

Overwegende dat aanvrager, door aldus van nu af formeel te verklaren en vol te houden, dat hij geen enkele vervangende dienst wenst te volbrengen, zich buiten het toepassingsgebied plaatst van de wet;

Overwegende dat de wetgever immers als mogelijk reëel heeft willen aanzien de gewetensbezwaren van de dienstplichtige, die, om redenen van godsdienstige,

wijsgerige of morele aard, overtuigd is dat men de evenmens niet mag doden, zelfs niet ter verdediging van het land of van de gemeenschap (artikel 1), doch geenszins de gewetensbezwaren, die worden ingebracht tegen iedere door de staat gevorderde dienst, zelfs deze die er enkel op gericht is zijn medeburgers te beschermen of behulpzaam te zijn;

Overwegende dat de dienstplichtige, die verklaart in geweten niet te kunnen aanvaarden dat de staat van hem prestaties vergt in het kader van de civiele be-

scherming, door deze bewering zelf de niet-rechtzinnigheid van zijn aanvraag aantoonst en deze aanvraag dan ook als ongegrond dient verworpen te worden;

Om deze redenen :

De Raad,

Verklaart de aanvraag van de dienstplichtige H. W... ongegrond;

Weigert derhalve de inschrijving van de dienstplichtige H. W... op de lijst van de gewetensbezwaarden.

INGEZONDEN BIJDRAGE

Het begrip en de taak van de goede huisvader in het recht

Wij zullen in deze beknopte uiteenzetting achtereenvolgens handelen over de definitie van de goede huisvader zoals ze kan gedistilleerd worden uit de etymologie en uit de Belgische en Franse rechtsleer, over de taak en de verantwoordelijkheid van de goede huisvader in de Belgische en Franse rechtsleer en de Belgische wetgeving en ten slotte bondig de desbetreffende Belgische Rechtspraak geven.

De vraag stelt zich vooreerst welk type van menselijke persoon de goede huisvader is.

De Belgische wetgever geeft hiervan geen uitdrukkelijke definitie. Etymologisch duidt het adjectief goed op de geestesgesteldenis van de menselijke goedheid t.t.z. de kenmerken van welwillendheid, toegeeflijkheid, menselijkheid, zachtheid. Bij uitbreiding betekent het ook edelhartig, eerlijk, rechtschapen. Het gebrek aan uitdrukkelijke definitie van de wetgever laat toe aan de rechter een soevereine appreciatievermogen uit te oefenen. Het begrip van de goede huisvader is een feitenkwestie.

Sprekend over de goede huisvader heeft de wetgever zeker op het oog gehad hetgeen de Romeinse jurisconsulten verstonen door deze uitdrukkingen: «*homo diligens et studiosus pariterfamilias*». (Baudry - Lacantinerie - *Traité Théorique et pratique de droit civil - Des Obligations* - Deel 1 - Nr. 347 nota).

De goede huisvader is een normaal voorzichtig en ijverig mens. Hij handelt zoals een eerlijk en loyaal mens zich in het leven gewoonlijk gedraagt. Hij is een deugdzaam mens, geen asceet. Hij moet niet uiterst voorzichtig zijn en de meest minutieuze zorgen aan de dag leggen. De goede huisvader is een abstrakt type. Maar een zekere relativiteit, een zeker concreet element matigen het abstrakt element t.t.z. dat men rekening moet houden met het sociaal milieu van de huisvader. (De Page - *Traité élémentaire de droit civil belge* - Deel II - Nr. 586).

Volgens Laurent is het principe van de goede huisvader ontleend aan het natuurrecht.

Planiol en Ripert schrijven dat de goede huisvader een mens is van gemiddelde capaciteit. Men zal dan niet met de doorsnee-mens vergelijken degene die gehandeld heeft in een orde van zaken, waarin hij klaarblijkelijk kennissen of geschiktheden bezit boven het gemiddelde. Ook zullen de kinderen, de zwakken van geest, de ouderlingen niet geoordeeld worden volgens het type van een normale volwassene. Men moet rekening houden met hun minderwaardigheid. (Planiol en Ripert - *Traité pratique de droit civil français* - Deel VI - Nr. 517).

Goede huisvader zijn staat gelijk met het beoefenen van de voornaamste huishoudelijke deugden. De goede

huisvader is dus niet de beheerder die men vroeger noemde de mens met honderd ogen «*totus oculus*». Maar het is nog minder de slechte beheerder, de zorgeloze eigenaar die kapitaal en inkomsten verteert. Het is eerder de zuinige en frugale mens zonder gierigheid, eerzaam zonder verspillen, betamelijk in zijn handel en wandel en zijn huishouden, maar zonder weelde; die, in één woord, zijn goederen gebruikt zonder misbruik, altijd gereed om ze te herstellen of ze zelfs te verbeteren. Men kan de goede huisvader niet beschuldigen uit hoofde van een vergetelheid, van een ogenblik van onachtzaamheid en, in het algemeen, van een dezer zwakheden waaraan zelfs de meest ijverige mensen noodzakelijk blootgesteld zijn. In het bijzonder indien de huisvader gezondigd heeft door onwetendheid, is het nodig, opdat er schuld weze, dat deze onwetendheid toerekenbaar weze. Dit zal het geval zijn wanneer het niet boven zijn middelen was te leren wat hij niet wist. (Pandectes Belges - Deel XIV - Ve Bon père de famille.)

Om verder een juist inzicht te verwerven in de taak of verantwoordelijkheid van de goede huisvader volgens het Burgerlijk Wetboek moeten wij teruggaan tot de culpatheorie volgens het Romeins en het Oud Recht. (Wij citeren hier Prof. Kluyskens - *De Verbintenissen* - Derde druk - Blz. 94, 95, 96, 97.)

«Het uitgangspunt van de culpaleer was in het Romeins Recht gelegen in het onderscheid tussen de *dolus*, het opzet (in tegenstelling met de goede trouw) en de *culpa*, de schuld in tegenstelling met de zorgvuldigheid, de waakzaamheid (*diligentia*, *custodia*) en in de verdeling van dat uitgangspunt uit van de verbintenissen in twee soorten: de ene waarin de schuldenaar enkel aansprakelijk was voor opzet en de andere waarin hij tegelijk voor zijn schuld en voor zijn opzet verantwoordelijk was.

Deze leer, die, in principe, zeer eenvoudig lijkt werd echter zeer ingewikkeld in de praktijk. Dit om een dubbele reden: vooreerst stelde het Romeins Recht de grove schuld (de *culpa lata*) t.t.z. die hoegenaamd niet verschoonbaar is, op één lijn met het opzet en begreep haar zelfs zeer dikwijls onder deze benaming. *Culpa lata dolo aequiparatur*. Ten tweede werd de *culpa* wel in de regel gemeten op de zorgvuldigheid van een goed beheerder (*culpa levis in abstracto*), doch, in het voordeel van zekere schuldenaren nam men van lieverlede aan dat zij wat hun prestatie betrof, de zorgvuldigheid maar verschuldigd waren, die zij aan hun eigen zaken plachten te besteden (*culpa levis in concreto*).

Zo kwam men tot een drievoudige verdeling der schuld, de *culpa lata*, de *culpa levis in abstracto* en de *culpa levis in concreto*, evenals tot de daarop beant-

woordende rangschikking der schuldenaren in verschillende categorieën naargelang de graad van hun verantwoordelijkheid. In de eerste categorie, deze van de aansprakelijkheid wegens opzet en grove schuld werden enkele schuldenaren geplaatst, die aan de tegenpartij een louter kosteloze dienst bewezen. In de tweede categorie, deze van de lichte schuld in abstracto, werden al de andere schuldenaren gerangschikt, in zover zij niet door een speciale bepaling en gunst enkel voor de lichte schuld in concreto aansprakelijk verklaard werden; deze die zulke gunst genoten vormden de derde categorie.

Het Oude Recht heeft, in principe, deze indeling gevolgd, en de klassieke schrijvers, nl. Pothier, onderscheiden met het Romeinse Recht drie graden van schuld:

1) De grove schuld (*culpa lata*) die gelijk staat met het opzet (*dolus*), hierdoor wordt door de oude Franse rechtsgeleerden verstaan degene die de schuldenaar in het beheer van zijn eigen zaken, in suis rebus, niet zou begaan hebben. Aldus stelden deze rechtsgeleerden eigenlijk de grove schuld gelijk met de *culpa levis* in concreto, degene die de schuldenaar in het beheer van zijn eigen zaken niet placht te begaan. Deze gelijkstelling kan echter niet gewettigd worden, de *culpa lata*, de grove fout is erger dan de *culpa levis* in concreto, zij onderstelt dat de schuldenaar, die ze begaan heeft, iets niet begrepen heeft, dat iedereen verstaat, *quod omnes intelligunt*, en zich dus als een dwaas gedragen heeft.

2) De lichte schuld (*culpa levis*) die bedreven wordt door iemand, die de belangen der wederpartij niet behartigd heeft met de zorg, die een goed huisvader in zijn eigen zaken pleegt in acht te nemen. Dit begrip stemt overeen met de *culpa levis* in abstracto van het Romeins Recht.

3) De lichtste schuld (*culpa levissima*) d.w.z. degene die een zeer zorgvuldig huisvader niet zou begaan. De zorg waartoe de schuldenaar gehouden was, verschilde hier wederom zoals in het Romeins Recht met de aard van het belang dat hij had bij de uitvoering. Wanneer de schuldeiser alleen belang had bij het kontrakt was de schuldenaar alleen aansprakelijk voor zijn grove schuld. Wanneer alleen de schuldenaar belang had bij het kontrakt was hij daarentegen aansprakelijk voor zijn lichtste schuld. Bij de kontrakten van wederkerig belang werd de schuldenaar aansprakelijk gesteld voor zijn grove en lichte schuld, niet voor zijn lichtste.

Het Burgerlijk Wetboek heeft deze drievoudige indeling van de kontraktuele schuld niet overgenomen (omwille van haar casuïstiek en scholastiek karakter). Hij wenste de zaak op eenvoudige wijze te regelen, op de gronden der billijkheid te doen rusten en van al de vroegere spitsvondigheden vrij te maken.

Als regel stelt art. 1137 dat de schuldenaar als een goed huisvader voor het behoud der zaak moet zorgen, m.a.w. dat de schuldenaar aansprakelijk is voor de lichte schuld in abstracto die de abstracte persoon, die men een goed huisvader noemt, niet zou begaan. Alles wel beschouwd komt de theorie der *culpa*, volgens het Burgerlijk Wetboek, op een onderzoek naar de wil der partijen neer, veel meer dan op een waardering van het belang dat de schuldenaar bij de uitvoering van het kontrakt mocht hebben. De regel van art. 1137 is van aanvullend, niet van gebiedend recht. Dit brengt mede dat de partijen volkomen vrij zijn de verantwoordelijkheid van de schuldenaar, bij het aangaan van het kontrakt, anders te regelen dan het door art. 1137 gedaan wordt. De schuldenaar zou echter niet

kunnen bedingen dat hij niet aansprakelijk zal zijn voor zijn bedrog, opzet of grove schuld.»

Volgens Bigot-Préameneu moet de rechter rekening houden met het belang van de partijen en uitspraak doen volgens de billijkheid. Andere Belgische en Franse rechtsgeleerden geven commentaar op de theorie van de kontraktuele schuld volgens het Burgerlijk Wetboek.

De Page zegt «dat het duidelijk is dat op zedelijk gebied dezelfde theoretische *culpa levis* niet kan toegerekend worden aan een mens in volle meesterschap over zijn vermogens en aan een gebrekkige, een zieke, een *primair*, een ongeletterde, enz.». De theologie kent in dit opzicht veelvuldige verzachtende omstandigheden, zelfs gaande tot de afwezigheid van schuld. Is het zo ongelijks in het recht? Neen. Het recht houdt geen rekening met de subjectiviteit van de agens om de *culpa levis* te waarderen. (*Traité élémentaire de droit civil belge* - Deel II - Nr. 588-B.)

Het is in ieder geval zeker dat de rechter over hetzelfde appreciatievermogen beschikt als de wet voorbehoudt ten opzichte van zekere kontrakten nl. de onbenoemde kontrakten. (*Idem* - Nr. 589.)

Men moet inzake kontraktuele verantwoordelijkheid geen onderscheid maken tussen vrijwillige en onvrijwillige schuld. Een onvrijwillige tekortkoming aan de wet van het kontrakt, toe te schrijven aan nalatigheid of onervarenheid van de schuldenaar bindt zijn verantwoordelijkheid zo goed als een vrijwillige tekortkoming. De schuld kan zo goed bestaan in een onhandigheid, een onbekwaamheid, een onwetendheid, een gebrek aan voorzorg als in een bewuste en gewilde inbreuk op de kontraktuele wet. De vrijwillige schuld wijzig het principieel van de kontraktuele verantwoordelijkheid niet, zij heeft geen ander gevolg dan de uitgestrektheid van het herstel te verzwaren (art. 1150 B.W.) (*Idem* - Nr. 590) ».

Volgens Laurent is «hetgeen het Wetboek zegt over de verbintenissen tot geven noodzakelijk toepasselijk op al de verbintenissen. Er is maar één artikel betreffende de schuld in de kontrakten, het is artikel 1137. Het is dus algemeen en is toepasselijk op al de verbintenissen die voortspuiten uit een kontrakt. Op dit punt kan er geen twijfel bestaan». (*Principes de droit civil belge* - Deel XVI - Nr. 216.)

Proudhon zegt zeer juist dat men op gebied van de verantwoordelijkheid niet met de winkelhaak en het kompas zou kunnen te werk gaan zoals wanneer het gaat om de dikte of het formaat van een fysisch lichaam te schatten. (*Idem* - Nr. 220.)

Laurent handelt verder over het verschil tussen de verantwoordelijkheid van de zaakwaarnemer en de lasthebber. «Deze, wanneer het mandaat kosteloos is, verantwoordt slechts voor de lichte schuld in concreto, terwijl de zaakwaarnemer, die ook kosteloos beheert, slechts gehouden is tot de lichte schuld in abstracto. De reden is dat de zaakwaarnemer zich aanbiedt en spontaan handelt, hij belooft daardoor alle zorgen, zoals de bewaarnemer die zich aanbiedt om de bewaargeving te ontvangen (art. 1928 B.W.). De ene en de andere, door zich aan te bieden, beletten andere personen zich met de zaak te belasten of de zaak te ontvangen, het is rechtvaardig dat zij de gevolgen van hun daad ondergaan (*Idem* - Nr. 225.)

Sprekend over art. 1374, 2e lid, betreffende het discretionair vermogen van de rechter om de verantwoordelijkheid van de zaakwaarnemer te bepalen zegt hij dat het onmogelijk is deze te preciseren; dat het mogelijk is dat de rechter de zaakwaarnemer slechts verantwoordelijk verklaart voor zijn lichte schuld in

concreto of zelfs alleen voor de zware schuld. (Idem - Nr. 225.)

Laurent weerlegt dan het radikale systeem van Touillier, volgens hetwelk iedere schuldenaar gehouden is tot de lichtste schuld. Touillier beweert namelijk dat volgens de wet iedere schuldenaar gehouden is tot al de zorgen van een goed huisvader, t.t.z. zij vereist ze allen, zonder de minste uitzondering.

Maar Touillier baseert zich op de artikelen 1382 en 1383 B.W., waarin men verantwoordelijk is voor de lichtste fout. Groot is echter het verschil, inzake verantwoordelijkheid, tussen de overeenkomsten en delikten of quasi-delikten. Het delikt is een aanslag op de openbare orde, het quasi-delikt belangt eveneens de veiligheid der personen aan. Wanneer het leven der mensen kan gekompromitteerd worden door een onvoorzichtigheid, begrijpt men dat de wetgever zich streng betoont om het slachtoffer te vergoeden en om de mensen er toe aan te zetten de fouten te voorkomen die de verminking of de dood van hun gelijken kunnen veroorzaken. Inzake conventionele verbintenissen is het heel anders, de niet-uitvoering der verbintenissen die een persoon aangaat, veroorzaakt slechts geldelijke schade, de wetgever moest dus minder streng zijn.

Laurent ziet nog een andere reden van het verschil dat de wetgever maakt tussen de aquiliaanse schuld en de conventionele schuld. Men is vrij te kontrakteren of niet te kontrakteren en indien men kontrakteert kan men zijn belangen beveiligen door te eisen dat de schuldenaar zich aan de meest nauwe verantwoordelijkheid onderwerpe. In de delikten en quasi-delikten daarentegen wordt men schuldeiser ondanks zich zelf; slachtoffer van een onvoorzichtigheid heeft hij die de schade ondergaat zijn belangen niet kunnen beveiligen, het is nodig dat de wet het voor hem doet door hem op de meest volledige wijze te vergoeden. (Idem - Nr. 227, 230.)

Baudry - Lacantinierie handelen over de interessante innovatie van het Duits Burgerlijk Wetboek. Het beschouwt de schuldenaar niet als voldoende waakzaam door het feit alleen dat hij aan de uitvoering van de verbintenissen de zorgen besteedt van een ijverig mens in zijn persoonlijke zaken. Volgens de termen van art. 276 is er nalatigheid wanneer de schuldenaar niet de zorgen besteedt vereist in handelsbetrekkingen. (Traité Théorique et pratique de droit civil - Des Obligations - Deel I - Nr. 347-nota.)

Wij zullen thans een kort overzicht geven van de Belgische Wetgeving inzake burgerlijk recht, sociaal recht en handelsrecht die handelt over de verantwoordelijkheid als goede huisvader.

Volgens het familierecht, krachtens art. 384 B.W. heeft gedurende het huwelijk de vader, en, na de ontbinding van het huwelijk, de langstlevende ouder het genot van de goederen van de kinderen, totdat deze de volle leeftijd van achttien jaren bereikt hebben of tot aan hun ontvoogding ingeval deze plaats heeft voordat zij achttien jaren oud zijn.

Dit artikel behelst het wettelijk vruchtgebruik waaruit wettelijke verbintenissen ontstaan, ondermeer krachtens art. 385 B.W., de verplichting van de wettelijke vruchtgebruiker om te gebruiken en te genieten als een goede huisvader.

Eveneens volgens het familierecht en wat het bestuur van de voogd aangaat draagt de voogd, krachtens art. 450 B.W., de wettelijke verbintenis de goederen van de minderjarige(n) te beheren als een goed huisvader en is hij gehouden tot vergoeding van de schade die uit een slecht beheer mocht voortvloeien.

Volgens het huwelijksgoederenrecht, krachtens art. 1421 B.W. heeft de man het beheer van de goederen

van de gemeenschap. De wetgever verklaart niet uitdrukkelijk dat hij aansprakelijk is als een goed huisvader maar wij mogen voorzeker dit artikel als dusdanig interpreteren.

Ook volgens het huwelijksgoederenrecht verklaart art. 1562 B.W. dat de man, met betrekking tot de dotale goederen, gehouden is tot alle verplichtingen van een goed vruchtgebruiker en dus moet beheren als een goede huisvader en borg stellen voor dat beheer.

Naar het zakenrecht heeft de vruchtgebruiker de verplichting borg te stellen om als een goede huisvader te genieten, tenzij hij van borgstelling is ontslagen door de akte waarbij het vruchtgebruik is gevestigd. Zij die onder voorbehoud van vruchtgebruik hebben verkocht of geschonken zijn evenwel niet tot borgstelling gehouden.

Inzake het verbintenissenrecht en meer bepaald de verbintenissen uit overeenkomst in het algemeen stellen art. 1136 en art. 1137 (dat wij reeds aanhaalden) een algemeen beginsel.

Artikel 1136 bepaalt dat in de verbintenis om iets te geven begrepen is de verbintenis om de zaak te leveren en, tot aan de levering, voor haar behoud te zorgen, op straffe van schadevergoeding jegens de schuldeiser. Artikel 1137 bepaalt dat de verbintenis om voor het behoud van de zaak te zorgen hem, die ermee belast is, verplicht daaraan alle zorgen van een goede huisvader te besteden, onverschillig of de overeenkomst een van de partijen of beide partijen gemeenschappelijk tot nut strekt. Deze verplichting is meer of minder uitgestrekt wat betreft bepaalde kontrakten, waarvan de gevolgen te dien opzichte worden vastgesteld in de titels die daarop betrekking hebben.

Inzake de quasi-kontrakten bepaalt art. 1374 dat de zaakwaarnemer verplicht is aan de zaakwaarneming alle zorgen van een goede huisvader te besteden. Volgens het tweede lid kan de rechter de vergoeding van de schade die door de schuld of de nalatigheid van de waarnemer mocht zijn veroorzaakt, matigen, op grond van de omstandigheden die hem tot de zaakwaarneming hebben bewogen.

De verantwoordelijkheid als goede huisvader komt ook ter sprake in verscheidene kontrakten.

Vermelden wij eerst betreffende het huurkontraakt het artikel 1728, 1° dat als volgt luidt: «de huurder heeft als hoofdverplichting het gehuurde te gebruiken als een goede huisvader en volgens de bestemming welke bij het huurkontraakt daaraan gegeven is, of volgens die welke, bij gebrek van overeenkomst daaromtrent, naar gelang van de omstandigheden vermoed wordt». De huurder moet steeds op het oog houden de verplichting van teruggave van het gehuurde goed in dezelfde staat als hij ontvangen heeft tenzij slijtage en onderhoudsherstellingen.

Aangaande huur van diensten stipuleert artikel 1789 B.W. dat, ingeval de werkman alleen zijn arbeid of diensten verstrekt en de zaak teniet gaat, hij slechts voor zijn schuld aansprakelijk is. Volgens Prof. Kluyskens is deze verantwoordelijkheid die van een goede huisvader en moet de aannemer, ingeval van verlies van de stof, de waarde ervan aan de werkbesteller vergoeden. Toevallig verlies komt integendeel voor rekening van de meester, want daardoor is de werknemer bevrijd van zijn verplichting om de zaak terug te geven. De verantwoordelijkheid van de aannemer houdt insgelijks op indien het verlies van de stof die hem ter hand gesteld werd, aan een eigen gebrek ervan te wijten is. (Art. 1790 B.W.) Ook moet de aannemer zijn verbintenis als een goede huisvader uitvoeren en goed en deugdelijk werk leveren. (Kluyskens - De contracten - Twee druk - blz. 484.)

Insgelijks volgens Prof. Kluyskens is ieder vennoot verplicht als een goede huisvader over de belangen van de vennootschap te waken en mag hij zijn persoonlijk belang niet boven dat van de maatschappij stellen en dit verwaarlozen. (Art. 1848 tot 1850 B.W.) (Kluyskens - Idem - blz. 514.)

Artikel 1880 B.W. betreffende de bruiklening bepaalt dat de lener gehouden is als een goede huisvader voor de bewaring en het behoud van de geleende zaak te zorgen. Hij mag zich slechts ervan bedienen voor het gebruik dat door de aard der zaak of door de overeenkomst bepaald is; een en ander op straffe van schadevergoeding, indien daartoe grond bestaat. De lener mag dus, tenzij andersluidend beding, de geleende zaak niet vervreemden. Hij mag ze noch geheel noch gedeeltelijk vernietigen of beschadigen. Volgens de algemene beginselen is hij niet voor toeval of overmacht aansprakelijk tenzij de wettelijke uitzonderingen (art. 1881, 1882, 1883 B.W.). Indien verscheidene personen gezamenlijk dezelfde zaak te leen hebben ontvangen, zijn zij daarvoor jegens de uitlener hoofdelijk aansprakelijk (art. 1887).

De bewaarnemer staat in voor de bewaring en het behoud van de in bewaring gegeven vaak. Hij moet in principe aan die bewaring slechts dezelfde zorg besteden die hij besteedt aan de bewaring van de zaken die hem toebehoren (art. 1927 B.W.). Hij zal echter onderworpen zijn aan de strengere verplichtingen van het gemeen recht, d.i. de zorgvuldigheid van de bonus pater familias in de volgende gevallen: 1° Indien de bewaarnemer zich zelf heeft aangeboden; 2° Indien hij een loon voor de bewaring bedongen heeft; 3° Indien de bewaargeving uitsluitend in het belang van de bewaarnemer geschied is. (Art. 1928 B.W.)

De gerechtelijke bewaarder moet voor het behoud van de in beslag genomen zaken zorgen als een goede huisvader (art. 1962 - 1e lid - B.W.). Hij is een betaalde bewaarnemer en kan overigens daarenboven als een mandataris beschouwd worden.

De lasthebber is niet alleen aansprakelijk voor zijn opzet maar ook voor zijn schuld in de uitvoering van zijn opdracht. Niettemin wordt de aansprakelijkheid wegens schuld minder streng toegepast ten aanzien van degene die de lastgeving om niet op zich neemt, dan ten aanzien van hem die daarvoor loon ontvangt. (Art. 1992, B.W.) Volgens de rechtsleer moet de niet-betalde lasthebber aan de uitvoering van de opdracht de zorgvuldigheid van een goede huisvader besteden. Hij is niet aansprakelijk eenvoudig door het niet slagen van de onderneming, maar als hij een fout begaan heeft: onvoorzichtigheid, nalatigheid, vertraging. Volgens art. 1992, 2e lid zal dus de aansprakelijkheid van een beroepslasthebber strenger beoordeeld worden dan die van een niet-betalde lasthebber. Volgens Josserand gebruikt de wetgever hier een meer vage en rekbare formule, die aan de rechter een ruim appreciatievermogen verleent om enerzijds over het bestaan van de fout te oordelen en om anderzijds de schaden en interessen op een meer genadige wijze te begroten (Cours de droit civil positif, Deel II - Nr. 1411).

De verantwoordelijkheid van de pandhouder-schuldeiser, wordt geregeld door art. 2080, 1e lid: «De schuldeiser is, volgens de regels gesteld in de titel Kontrakten of verbintenissen uit overeenkomst in het algemeen, aansprakelijk voor het verlies of de beschadiging van het pand, die het gevolg zijn van zijn nalatigheid». De wetgever verwijst hier dus naar de algemene aansprakelijkheid van een goede huisvader van art. 1137. De pandhouder moet dus het pand behouden en zorgen voor zijn bewaring, hij mag het niet verkopen, noch verder in pand geven.

Zoals in het burgerlijk recht wordt er ook in het sociaal recht gewag gemaakt van de verantwoordelijkheid als goede huisvader nl. in de wetten betreffende het arbeidskontraat en het bediendenkontraat.

Volgens art. 7 en 8 van de wet van 10 maart 1900 inzake het arbeidskontraat moet de werkman zijn werk uitvoeren, met de zorgen van een goede huisvader, op de tijd, de plaats en onder de voorwaarden, die daaromtrent overeengekomen zijn. Hij is verplicht de regelen over de welvoegelijkheid en de goede zeden te eerbiedigen, tijdens de uitvoering van het kontraat. Hij moet de geheimen van de voortbrenging bewaren. Hij moet zich onthouden van alles wat zijn eigen veiligheid of deze van zijn werkgezellen in gevaar zou kunnen brengen. Hij is verplicht de werktuigen, de gereedschappen en de ongebruikte grondstoffen, die hem werden toevertrouwd, in goede staat aan de werkgever terug te geven. Hij is verantwoordelijk voor verkeerd uitgevoerde arbeid, voor de verspilling van materialen, voor de vernieling of beschadiging van het materiaal, de gereedschappen, de grondstoffen of de voortgebrachte goederen.

De wet van 7 augustus 1922 en aanvullingen regelen het bediendenkontraat. Volgens Prof. Em. Dr. F. Van Goethem is de bediende gehouden zijn arbeid uit te voeren op de overeengekomen plaats en tijd en onder de aangenomen voorwaarden. Hij moet zijn arbeidsverbintenis uitvoeren met de zorg van een goede huisvader; hij moet de goede zeden en de regelen van de welvoegelijkheid eerbiedigen. Het is hem verboden de geheimen van de voortbrenging of van de zaak uit te brengen en deel te nemen aan iedere daad van oneerlijke mededinging. (Beginnelsen van sociale wetgeving - Tweede deel - blz. 17).

In het handelsrecht moet men inzake de verantwoordelijkheid van de pandhouder-schuldeiser van een handelspand en van de commissionair verwijzen naar het gemeen recht. Het betreft hier een verantwoordelijkheid als goede huisvader. De verzekeringnemer moet het verzekerde risico juist omschrijven. De wet verzet zich tegen iedere verzwijging, iedere valse verklaring zelfs met goede trouw begaan, die de opvatting nopens het risico verminderen of het onderwerp van dit laatste verminderen. (Wetboek van Koophandel - Titel X - art. 9.) De onjuiste aangifte moet het gevolg zijn van een begane fout. Deze fout is de culpa levis in abstracto. Met de gewone zorg van een goede huisvader moet de verzekeringnemer het risico bij het afsluiten van de verzekering hebben omschreven.

Wij geven thans enige uittreksels uit de Belgische Rechtspraak.

F. Cambier - Jurisprudence belge - 1926 - 1935 - Deel III - blz. 715 - V° Responsabilité: In de veronderstelling dat het onder het regiem van het Burgerlijk Wetboek behouden is, is het onderscheid tussen zware en lichte fout in ieder geval niet toepasselijk op het gebied van het strafdelikt van onvoorzichtigheid en van het burgerlijk quasi-delikt, waar iedere fout, zelfs de lichtste, een bron is van verantwoordelijkheid.

F. Cambier - Jurisprudence belge - 1926 - 1935 - Deel I - blz. 172 - V° Mandataire-Responsabilité: De lasthebber is aansprakelijk voor de fout die een goede huisvader niet zou begaan. Een dwaling van appreciatie, zelfs schadelijk voor de lastgever, stelt door haar zelf de lasthebber niet in fout, indien ze behoort tot de fouten die men een goede huisvader niet zou kunnen aanwrijven.

Waleffe - La jurisprudence belge - 1936-1946 - Deel III - V° Mandat: De lasthebber die in de uitoefening van de hem mits loon toevertrouwde opdracht zekere fouten heeft begaan, moet het nadeel aan de lastgever veroorzaakt herstellen. De meest elementaire voorzich-

tigheid beveelt, in zeer ongunstige economische omstandigheden, geen lening hoger dan een derde van de waarde van de onroerende goederen toe te staan.

Idem - V^o Mandat : De fouten van de lasthebber binden zijn verantwoordelijkheid tegenover de lastgever niet meer, wanneer deze geacht wordt berust te hebben in de dwalingen begaan in het beheer van zijn belangen.

Idem - V^o Mandat : Begaat een fout de lasthebber, die, belast een colis per spoorweg na verzekering tegen oorlogsrisico's te verzenden, het verzendt zonder het te hebben doen verzekeren. De lasthebber zou tevergeefs inroepen dat de 10e mei 1940, datum waarop het mandaat hem werd gegeven, de verzekering tegen oorlogsrisico's van een verzending te land onmogelijk was. In dat geval, vaststellend dat de uitvoering van het mandaat onmogelijk scheen, moest de lasthebber de lastgever erbij roepen en zijn onderrichtingen vragen, vooral dat deze dezelfde stad bewoonde en gemakkelijk kon bereikt worden. De lasthebber is, in dergelijk geval, gehouden de lastgever te vergoeden voor het verlies van het colis door plundering. Men moet van de waarde van het colis aftrekken het bedrag van de verzekeringspremie die ten laste van de lastgaver zou geweest zijn alsmede de verzendingskosten.

Waleffe et Delahaye - Répertoire de la jurisprudence belge - 1947 - 1955 - Deel IV - V^o Mandat : Het recht van de lastgever op schadevergoeding omwille van de foutieve uitvoering van het mandaat is niet ondergeschikt aan een ingebrekestelling; de verantwoordelijkheid van de lasthebber vloeit voort uit de wijze waarop hij het mandaat heeft uitgevoerd en is des te groter wanneer de uitvoering van het mandaat deel uitmaakt van zijn beroepsactiviteit.

De lasthebber is niet gehouden het mandaat te aanvaarden.

Wanneer hij de uitvoering onmogelijk geacht heeft moet hij de lastgever hierover inlichten op straf zijn verantwoordelijkheid te verzwaren.

Waleffe - La jurisprudence belge - 1936 - 1946 - Deel I - V^o Bail : De verplichting de gehuurde zaak te gebruiken volgens haar bestemming en als goede huisvader brengt voor de huurder de verplichting mede het huis te bezetten of ten minste niet leeg te laten. Indien een huis, leeg gelaten door de huurder, om deze reden bezet is door het leger, en indien er schade veroorzaakt wordt, is de huurder tegenover de verhuurder gehouden deze schade te herstellen behalve verhaal tegen de Staat.

Waleffe - Idem - Deel III - V^o Gestion d'affaires : Degene die zich mengt in het beheer van het patrimonium van een andere, vrijwillig en zonder mandaat, door namelijk het initiatief te nemen de bewaking van een dier te verzekeren, onderwerpt zich aan de verplichting opgelegd door de artikelen 1373 en 1374 van het Burgerlijk Wetboek het als een goede huisvader te onderhouden tot de terugkeer van de meester.

Waleffe et Delahaye - Répertoire de la jurisprudence belge - 1947 - 1955 - Deel II - V^o Dépôt : Volgens de termen van art. 1137 van het Burgerlijk Wetboek moet de garagist, die gehouden is te waken over het behoud van de zaak, daaraan de zorgen van een goede huisvader besteden, daaruit volgt dat hij moet waken over het gevaar van diefstal.

Is een geval van overmacht, dat de garagist-bewaarner bevrijdt, de verplichting waarin hij zich bevindt België te verlaten, in de maand mei 1940, in de hoedanigheid van officier van het Britse leger.

Om bevrijd te zijn van de verplichting het voertuig, dat hij ontvangen heeft, in goede staat terug te geven, moet de garagist noodzakelijk bewijzen dat hij door een

geval van overmacht belet is deze teruggave te doen.

Diefstal is op zich zelf geen geval van overmacht; dat is slechts het geval wanneer de verweerder aantoonde alle voorzorgen, door de omstandigheden bevolen, te hebben genomen.

Waleffe et Delahaye - Répertoire de la jurisprudence belge - 1947 - 1955 - Deel IV - V^o Louage d'ouvrage et de services :

De werkgever kan slechts in hoofde van zijn aangeelde op de capaciteit en de zorgen van een gemiddelde uitvoering rekenen.

De waardering van de fout door de arbeider bedreven moet plaats hebben rekening houdend met de natuur van de arbeid en de omstandigheden waarin de fout bedreven is. De arbeider kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor gewoonlijke en normale tekortkomingen in het beroep.

Een fout bedreven door een chauffeur, krachtens dewelke hij strafrechtelijk gestraft is, stelt hem niet ipso facto kontraktueel verantwoordelijk tegenover zijn werkgever voor de schadelijke gevolgen van deze fout. Voor de toepassing van een straf wordt er rekening gehouden met de lichtste straf, terwijl anderzijds opdat de kontraktuele verantwoordelijkheid zou gelden een fout vereist is die een goede huisvader niet zou begaan. Hier terzake is er geen enkel bewijs betreffende dergelijke fout gesignaleerd.

De artikelen 7 en 8 van de wet van 10 maart 1900 hebben betrekking op elke verwaarlozing van gewone zorgen en niet alleen op de zware fout.

Recueil Annuel de jurisprudence belge - 1956 - V^o Louage de services - Responsabilité de l'ouvrier : Volgens de termen van de wet op het arbeidskontraakt is de werkmán, in de uitvoering van zijn prestaties, slechts verantwoordelijk voor zijn opzet of zware fout; hij is slechts verantwoordelijk voor zijn lichte fout wanneer deze in zijn hoofde een gewoonlijk eerder dan accidenteel karakter vertoont.

De bestuurder van een camion die, aan het stuur inslapend, een verkeersongeval veroorzaakt, en door dit feit schade veroorzaakt aan gezegde camion, bedrijft een zware fout die aan de werkgever toelaat het arbeidskontraakt zonder opzegging of schadeloosstelling te verbreken.

Idem - 1957 - V^o Louage de services - Responsabilité : Rekening gehouden met de bescheiden vergoeding van de bediende en zijn toestand in eerste categorie, moet de culpa levis in abstracto met toegeeflijkheid gewaardeerd worden.

Mathieu PETRY
Dr. juris K.U.L.

BOEKBESPREKING

E. Suy. — Volkenrechtelijke aspecten van de R.E.M.-affaire. — Centrum voor internationaal recht van de Katholieke Universiteit te Leuven, nr. 1. — Acco s.v., Leuven, 1965, 58 blz.

E. Suy. — Les rapports entre le droit communautaire et le droit interne des Etats membres. — Centre international d'études et de recherches européennes, Luxemburg, Cours-1964. — UGA, Heule, 1964, 51 blz.

Voor enkele weken verschenen over actuele onderwerpen twee kortere, maar daarom niet minder belangwekkende, publikaties van Dr. Erik Suy, geassocieerd docent aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid te Leuven.

In een eerste studie worden de volkenrechtelijke

aspecten van de ophefmakende R.E.M.-affaire onderzocht.

Vooraf gaan enkele beschouwingen over het onderscheid tussen territoriale soevereiniteit en territoriale bevoegdheid. Iedere Staat bezit op zijn grondgebied soevereine rechten. Soevereiniteit en bevoegdheid vallen normaal samen op het grondgebied. De bevoegdheid of jurisdictie kan zich nochtans uitbreiden buiten het staatsgebied, hetzij op het grondgebied van andere Staten (vb.: over militaire bases), hetzij op een gebied dat onder geen enkele soevereiniteit is geplaatst, noch geplaatst kan worden (vb.: wetenschappelijke bases in het poolgebied). De uitoefening van bevoegdheden in deze gebieden betekent nochtans niet de vestiging van soevereine rechten.

Vervolgens wordt nagegaan in hoever de uitbreiding van de jurisdictie van Nederland op installaties gevestigd op haar continentaal plat kan worden verantwoord.

Het continentaal plat kan in beginsel niet het voorwerp uitmaken van soevereine rechten. Op uitzonderlijke wijze kent de Conventie van Genève van 1958 over het continentaal plat aan de oeverstaat exclusieve soevereine rechten toe voor de exploratie en exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van het continentaal plat: «L'Etat riverain exerce des droits souverains sur le plateau continental aux fins de l'exploration de celui-ci et de l'exploitation de ses ressources naturelles». Deze soevereine rechten zijn echter uitdrukkelijk beperkt tot het opsporen en uitbaten van delfstoffen. Een uitputtende regeling van de volkenrechtelijke status van het continentaal plat bevat de conventie van Genève dus niet. Op het continentaal plat mogen dan ook andere installaties dan tot het onttrekken van natuurlijke rijkdommen aan de zeebodem worden opgericht. Hierdoor kunnen echter geen soevereine rechten ontstaan. Bovendien rijst meteen de vraag: wie oefent op zulke installaties jurisdictie uit?

Op volle zee wordt de jurisdictie uitgeoefend door de vlaggestaat op schepen, op het continentaal plat door de oeverstaat op de installaties ter exploratie of exploitatie der natuurlijke rijkdommen.

Op andere installaties op het continentaal plat oefent de oeverstaat eveneens zijn jurisdictie uit, aldus de Nederlandse regering. Deze andere installaties zijn niet strijdig met het beginsel van de vrije zee, althans in zover noch de internationaal erkende belangen (scheepvaart, visvangst, het leggen van kabels en pipelines) erdoor worden gehinderd, noch aan nationale belangen schade wordt berokkend. De volle zee kan geen juridisch vacuum zijn. Hieruit leidt de Nederlandse regering af dat, bij ontstentenis van enige internationale regel, in beginsel de staat met het dichtstbij gelegen grondgebied het eerste in aanmerking komt voor het uitoefenen van jurisdictie.

Van zijn kant acht Dr. E. Suy de actie van de Nederlandse regering «volkenrechtelijk geheel aanvaardbaar» (p. 44). Hij stelt voorop dat het volkenrecht in elk geval een gewoonterechtelijke norm kent die het oprichten van installaties buiten elk staatsgezag verbiedt. Op grond van het adagium «eadem ratio, idem ius» komt hij tot het besluit dat, aangezien de conventie van Genève over het continentaal plat de jurisdictie over de aldaar uitdrukkelijk toegelaten installaties voor exploratie en exploitatie van delfstoffen aan de oeverstaat toekent, redelijkerwijze aangenomen moet worden dat m.b.t. de jurisdictie over andere installaties op het continentaal plat ook het geografisch criterium geldt en dus de oeverstaat bevoegd is.

E. Suy gaat hier wel enigszins overhaast te werk. Nog geen volle drie bladzijden volstaan voor dit kern-

punt van zijn betoog. Nochtans is de kwestie zeer omstreken — (zoals bekend is, verdedigen o.m. de Belgische hoogleraren Rolin en De Pauw een tegengesteld standpunt) — zodat een verdere uitdieping van zijn bedenkingen wenselijk ware geweest. Thans immers voelt de lezer wel aan dat hij het juiste spoor lijkt te volgen, maar ten volle overtuigd is hij dan toch weer niet.

De vlot geschreven studie van Dr. Suy is derhalve veeleer een ernstig beginpunt voor een verdere analyse van de volkenrechtelijke problemen, welke gesteld worden door de oprichting van vaste installaties op het continentaal plat en door de werking van piratenzenders. Als dusdanig is het wel een solied en lezenswaardig werkstuk.

Het werkje is keurig uitgegeven in offset-druk. Strend evenwel is het door elkaar aanwenden van twee spellingswijzen (vb.: jurisdictie — jurisdiktie; aspecten - aspecten) en enkele overgebleven drukfouten. In bijlage werden opgenomen de teksten van de wet installaties noordzee van 3 december 1964, het ontwerp van wet installaties continentaal plat en de memorie van toelichting.

Door de studie van Dr. E. Suy over de R.E.M.-affaire wordt de reeks van Leuvense bijdragen tot het internationaal recht ingeluid. Met Professor Dr. O. De Raeymaeker weze de hoop uitgesproken dat «op het nog in verschillende opzichten braakliggend terrein van een jongere tak der rechtswetenschap het navorsingswerk van het Leuvense Centrum voor Internationaal Recht in de komende jaren vruchtbaar en opbouwend moge wezen» (woord vooraf).

* * *

In naam 1964 doceerde Dr. E. Suy aan het *Centre International d'Etudes et de Recherche Européennes* te Luxemburg een leergang over de verhoudingen tussen het «Europese Gemeenschapsrecht en het intern recht van de Lid-Staten van de Europese Gemeenschappen». De tekst van deze leergang werd thans gepubliceerd in de reeks «Cours - 1964» van dit Centrum, dat betracht op Europeesrechtelijk gebied als het ware een tegenhanger van de Haagse Academie voor Internationaal Recht te worden.

In een eerste hoofdsuk onderzoekt E. Suy het Europees Gemeenschapsrecht «en tant que droit international». Meer in het bijzonder bespreekt hij de rang van het Gemeenschapsrecht in het intern. recht van de Lid-Staten en de problematiek i.v.m. mogelijke conflicten tussen «self executing»-bepalingen van de Gemeenschapsverdragen en interne wetgeving. De auteur wijdt hierbij ampele aandacht aan het «Van Gend & Loos»-arrest van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen van 5 februari 1963 (R.W. 1962-63, 1925 e.v.). Daarentegen blijft het «Costa t/ Enel»-arrest van 15 juli 1964 - (zie R.W., 1964-65, 734-740) — onbesproken; de leergang werd immers vóór het wijzen van dit arrest gedoceerd.

E. Suy komt tot volgende besluiten:

1) «Cette distinction entre la nature prohibitive et la nature impérative d'une disposition conventionnelle nous amène tout naturellement à poser la question de l'applicabilité directe des règles impératives positives. Il nous semble qu'un raisonnement analogue à celui que la Cour a tenu pour l'article 12, peut également se justifier pour toutes les dispositions conventionnelles qui, *prima facie*, ne comportent des obligations que pour les Etats membres, que cette obligation soit de nature positive ou négative, et qui sont suffisamment élaborées pour permettre leur application immédiate» (p. 18).

In deze kan de auteur moeilijk gevolgd worden. Het is inderdaad zo dat in de Gemeenschapsverdragen een zeer groot aantal voorschriften als «self-executing» kunnen beschouwd worden, m.a.w. als voorschriften welke door hun integratie in het intern recht ten bate van de justitiabelen rechten in het leven roepen, welke deze ook voor de nationale rechter kunnen inroepen, zonder dat hiertoe enige nationale uitvoeringsmaatregel vereist is. Terecht merkt Suy op dat «une exception à la règle de l'applicabilité directe ne serait admise que lorsqu'elle résulte clairement du texte» (p. 19). Een gebod gericht tot een Staat is echter ongetwijfeld zulk een klare aanwijzing. Uit het «Costa t/ Enel»-arrest — (en ook, wellicht meer nog, uit het recente «Albatros t/ Sopeco»-arrest) — blijkt duidelijk dat het Hof van Justitie geenszins geneigd is het onderscheid tussen het gebiedend en verbiedend karakter van een Verdragsvoorschrift op te geven. Dit onderscheid is misschien wel wat kunstmatig (zie mijn noot in *R.W.*, 1962-63, t.a.v. 1941-42, nr. 6), maar het Hof acht het essentieel; het kan alleszins niet afgeschreven worden met het doel alle gemeenschapsrechtelijke voorschriften tot principieel «self-executing» te bevorderen. Nogmaals, dit belet niet dat «sur ce point le droit communautaire exige une interprétation bien plus large que le droit international traditionnel» (Prof. F. Muench, verslag voor de week van Brugge, p. 9).

2) Het gemeenschapsrecht heeft voorrang op het nationaal recht, zowel uit Europeesrechtelijk standpunt als vanuit de optiek van het intern recht (cfr. Hayoit de Termicourt, in *R.W.*, 15 september 1963; S. Marcus-Helmons, in *Annales de droit*, 1964, p. 149-169; mijn noot in *Common Market Law Review*, 1964-65, nr. 4; zie ook: E. Suy in *Revue belge de droit international*, nr. 1/1965).

In het tweede hoofdstuk besteedt E. Suy aandacht aan het gemeenschapsrecht «en tant qu'ordre juridique autonome». Belangwekkend zijn zijn beschouwingen over de verhoudingen tussen het secundaire gemeenschapsrecht (verordeningen, beschikkingen, richtlijnen, aanbevelingen, besluiten) en het nationale recht. De auteur laat doorschemeren dat E.G.K.S.-aanbevelingen en E.E.G.- of E.G.A.-richtlijnen na verloop van de tijdslimiet gesteld voor hun uitvoering wellicht rechten in hoofde van de justitiabelen in het leven roepen.

Het derde en laatste hoofdstuk behandelt verschillende problemen i.v.m. de procedure van de prejudiciële vragen. Hier lijkt een bezwaar te moeten voorgebracht te worden tegen de stelling van auteur m.b.t. de verwijzingsplicht welke bestaat t.a.v. de nationale rechterlijke instanties, wier beslissingen niet voor hogere voorziening vatbaar zijn. Suy spreekt zich uit voor de zgn. *abstracte* theorie: deze plicht zou alleen omvatten de hoogste gerechtshoven waarvan alle arresten in laatste instantie gewezen zijn (in dezelfde zin: F. Dumon verslag voor de week van Brugge, p. 26 e.v.). In een studie opgenomen in het *R.W.* (1962-63, t.a.v. 1917), heb ik zelf daarentegen de *concrete* theorie verdedigd: de raadpleging van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen is verplicht telkens in een concreet geval geen gewoon rechtsmiddel (beroep -verzet - cassatie) meer gegeven is. Praktisch betekent deze theorie dat in België in feite alleen het Hof van Cassatie en de Raad van State verplicht zullen zijn tot het voorleggen van prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen. Voor Italië betekent dit echter dat de verplichting — niet alleen het recht! — ook bestaat voor sommige beslissingen van de Giudice Conciliatore (vrederechter). In het «Costa t/ Enel»-arrest heeft het Hof van Justitie van

de Europese Gemeenschappen zich duidelijk ten gunste van de concrete theorie uitgesproken.

De hier besproken leergang van Dr. E. Suy is uitgegroeid tot een zeer interessante en stimulerende bijdrage over een uiterst belangwekkend onderwerp, dat onlangs nog het voorwerp is geweest van zeer uitvoerige besprekingen tijdens de «week van Brugge», door het Europa-college ingericht van 8 tot 10 april 1965.

Moge de reeks cursussen van het Luxemburgse «Centre d'études et de recherches européennes» op hetzelfde hoogstaande peil voortgezet worden en de ruime verspreiding genieten, die zij ongetwijfeld verdient.

Dr. L. P. SUETENS,
Aangesteld Navorser N.F.W.O.

W. Alexander. — De E.E.G.-mededingingsregels en het vervoer. — Nederlands Vervoerswetenschappelijk Instituut, Rotterdam, 1964, 59 blz. — Prijs: 2,25 fl.

Deze zeer degelijke inleiding tot het probleem van de toepassing van het E.E.G.-kartelrecht op de vervoersector, welke oorspronkelijk als bijlage bij het tijdschrift «Verkeer» (nr. 4/1964) verschenen is, mag ook ten onzent niet onopgemerkt voorbijgaan. Op heldere wijze behandelt Mr. Alexander hierin achtereenvolgens de algemene E.E.G.-mededingingsregels, het gemeenschappelijk vervoerbeleid, verordening nr. 141 houdende niet-toepassing op de vervoersector van verordening nr. 17 en tenslotte de ontwerp-verordening betreffende de toepassing van de mededingingsregels op het vervoer, waartegen hij verschillende ernstige bedenkingen formuleert. De brochure bevat in bijlage de teksten van de desbetreffende artikelen van het E.E.G.-Verdrag, van de verordeningen nrs. 17 en 141 en van de ontwerp-verordening. Een zeer nuttige en lezenswaardige bijdrage.

L.P.S.

Weustinck (H. J. M.), De rechtsgeschiedenis van de stad Oldenzaal en van de mark Berghuizen tot 1795. Assen, Van Gorcum en Cie, 1962, één deel in 4°, X en 150 blz.

De Engelse zendeling Marcellinus bracht in de tweede helft van de achttiende eeuw in de streek van Oldenzaal in Twente het Christendom. Hij bouwde er een kerk, waar de gelovigen uit het omliggende kerspel samenkamen. Nabij deze kerk ontstond een belangrijke marktplaats — het marktprivilege dateert van 1049 — waaruit zich de stad Oldenzaal ontwikkelde. De huizen van deze stad waren gebouwd op percelen, die door de bisschop van Utrecht in niet-heerlijk tijsrecht waren uitgegeven. Oldenzaal kreeg haar stadsrecht van bisschop Otto III in 1249.

De burgers van de stad waren St.-Maartensdienstmannen, die ruiterdienst moesten verrichten ten voordele van de bisschop van Utrecht. Daartegenover genoten zij bijzondere voorrechten, zoals het jachtrecht en het privilege, dat een poorter van Oldenzaal, die een halsmisdrijf had begaan, niet met de ontorende galg, maar — zoals een edelman — met het zwaard terechtgesteld moest worden.

De stad werd bestuurd door een schout, schepenen en raadgevers.

Oldenzaal was tot de ontmanteling in 1626 ook als vesting van belang; verschillende keren heeft de stad van het oorlogsgeweld te lijden gehad.

Oldenzaal stond in de landsvergaderingen van Overijssel tot het einde der 16de eeuw op één lijn met

steden als Deventer, Kampen en Zwolle, maar later was dit niet meer het geval.

De auteur schetst tevens de verhouding tussen de stad en de omliggende mark Berghuizen. De stad was gewaard in de markgronden en de burenen van Berghuizen moesten Oldenzaal op militair gebied bijstaan.

Deze mark hield in 1846, door de verdeling van de markgronden van Berghuizen op te bestaan en zo kwam er uiteraard een einde aan de samenwerking tussen de stad en de mark. Deze samenwerking wordt door de auteur op treffende wijze uiteengezet.

Een tiental bijlagen, waaronder een tweetal plattegronden, de afbeelding van het stadszegel, een personen- en een zaakregister maken van dit boek een interessante bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van Oost-Nederland.

L. Th. Maes

Küchler (Winfried), Das Bannmietenrecht. Ein Beitrag der mittelalterlichen Ostsiedlung zur wirtschaftlichen und rechtlichen Verschränkung von Stadt und Land. Holzner Verlag, Würzburg, 1964, VIII en 196 blz.

Het begrip «banmijlenrecht» bevat een rij middeleeuwse bepalingen welke de economische en juridische verhouding tussen stad en hinterland betroffen.

Zes eeuwen historische duur en een uitbreiding over gans Midden- en Oostmidden-Europa: dat zijn in de tijd en in de ruimte de kaders, waarin het banmijlenrecht voor de historicus verschijnt. Het thema behandelt de stad en haar achterland, haar wederzijdse economische en juridische ineenstrengeling en de arbeidsverdeling, welke daarin tot uitdrukking kwam. Het betreft hier regels, die voor de stadseconomie zowel in de Middeleeuwen als in de Moderne Tijden golden; zij lagen vastgelegd in het banmijlenrecht.

In de geschiedenis van het stadswezen werd met de uitbouw van dit recht een werkelijke vooruitgang bereikt. Het is wel kenmerkend dat het ontstond in de nederzettingen van het Duitse Oosten, op de koloniatiebodem van de grenszone van Slavische en Duitse verhoudingen, in Silezië en Noord-Moravië, in de 13de eeuw, los van de westelijke stadsontwikkeling van de Middeleeuwen.

Het banmijlenrecht was van de aanvang af verbonden met de oostkolonisatie; het komt voor in steden, welke als scheppingen van de Middeleeuwse oostkolonisatie weliswaar op westers recht en westerse voorbeelden berusten, tegelijkertijd echter naast het westelijk stadswezen iets eigens en zelfstandigs begonnen voor te stellen.

Toen het voorbeeld, door deze steden gegeven, naar het Westen terugsliep, trad de geschiedenis van het banmijlenrecht ten slotte in haar eigen weg. Hier paste het het oostduitse stadswezen met dit uit het Westen te verbinden en de draden, welke tussen beide bestonden, te versterken.

Dit belangrijke boek eindigt met een rijke literaturopgave en een plaatsnaamregister.

L. Th. Maes

EUROPEES RECHT

HET COLLOQUIUM OVER «GEMEENSCHAPSRECHT EN NATIONAAL RECHT» IN HET EUROPA-COLLEGE TE BRUGGE

Zoals aangekondigd ging op 8, 9 en 10 april te Brugge een colloquium door dat werd ingericht door de Juridische afdeling van het Europa College. Onderwerp van dit colloquium was «de weerslag en de toepassing van het Gemeenschapsrecht in de nationale rechtsstelsels». Ongeveer 250 juristen — ambtenaren, bedrijfsjuristen, advocaten, hoogleraren en docenten — uit de zes landen en bovendien uit het Verenigd Koninkrijk, Turkije, Zwitserland, Zweden en de Verenigde Staten waren ingeschreven. Dank zij een voortreffelijke organisatie is dit colloquium uitgegroeid tot een krachtige manifestatie van de wil van de juristen uit de zes landen om het gemeenschapsrecht te doen zegevieren. Het Belgisch lid van de E.E.G.-commissie, de heer Jean Rey, onderlijnde in zijn slotrede dan ook zeer terecht de verdienste van de Directeur van het Colloquium, raadsheer A. de Vreese, Professor aan het Europa College, alsmede het gezag en het goede humeur waarmee hij de vergaderingen had voorgezeten. Deze lof is trouwens evenzeer bestemd voor Mr J. Van Damme, Professor aan het College en medeorganisator.

In werkelijkheid gingen onder het genoemde onderwerp drie verschillende onderwerpen schuil. Een eerste onderwerp betrof het vraagstuk van de voorrang van het gemeenschapsrecht boven het nationaal recht en de tenuitvoerlegging en toepassing van dit gemeenschapsrecht door de nationale autoriteiten en rechtbanken. Met betrekking tot de voorrang van het gemeenschapsrecht bleek uit de voorgebrachte rapporten (die voorafgaandelijk aan de deelnemers waren toegestuurd) en de daaropvolgende besprekingen dat, alhoewel het beginsel van de voorrang geredelijk door eenieder wordt erkend, de uitwerking ervan wel eens moeilijkheden zou kunnen ondervinden ingevolge het bestaan in sommige landen van bepaalde wettelijke voorschriften of jurisprudentiële of leerstellige opvattingen. Naast de rapporten van de heren M. Lagrange en N. Catalano lezen men over deze problematiek de mercuriale van Proc. Gen. Hayoit de Termicourt, *Conflit tussen het Verdrag en de interne wet*, R.W., 1963-64, 73 en volg. Voor verdere verwijzingen raadplege men mijn *Overzicht van Europees recht in Tijdschrift voor Privaatrecht*, 1964, nr. 208 en volg. Zie ook de resoluties van de Internationale Unie der Magistraten van 12-13 maart 1964, R.W., 1964-65, 1573.

Over de tenuitvoerlegging en de toepassing van het gemeenschapsrecht door de nationale autoriteiten enerzijds de nationale rechtbanken anderzijds handelden de rapporten van de heer M. Sohier en mevrouw Megret, van Prof. F. Münch en van Prof. F. Dumon. Eerstgenoemden braken een lans voor de tenuitvoerlegging van communautaire rechtsregelen door de nationale administratieve overheid veeleer dan door de nationale parlementen. Zoals tijdens de bespreking werd opgemerkt, moet zulks evenwel gepaard gaan met het uitbouwen van het Europees parlement, ook *a posteriori*, op de wetgevende activiteit van de E.E.G.-Raad en Commissie. Het uitgebreide rapport van Adv. Gen. Dumon was volledig gewijd aan de bevoegdheid, gebeurlijk de plicht, van de nationale rechtbanken om aan het Hof van Justitie prejudiciële vragen voor te leggen nopens de geldigheid of de uitlegging van communautaire rechtsregels. Het was aanleiding tot een

zeer levendige bespreking waaraan bij gebrek aan tijd een voorbarig einde moest worden gesteld.

Een tweede onderwerp betrof de toepasselijkheid van de Europese Conventie inzake de Mensenrechten, op de Gemeenschap en in de interne rechtssfeer van de landen die tot deze Conventie zijn toegetreden. Dit onderwerp werd behandeld in de rapporten van de heren Waelbroeck en Vasak en werd in de algemene vergadering druk besproken. Persoonlijk hadden wij deze rapporten die geen rechtstreeks verband houden met het eerste onderwerp en een beperktere groep van juristen aanbelangen, liever behandeld gezien in een afzonderlijke sectie.

Tenslotte werd tijdens de voormiddag van de laatste dag, maar ditmaal niet in algemene vergadering, een derde onderwerp aan de orde gesteld met name de extra-territoriale werking van de E.E.G.-kartelwetgeving. Naar men ons vertelde geraakte dit onderwerp niet van de grond. Dit was te verwachten: dit onderwerp vergt een afzonderlijk colloquium. Over dit onderwerp raadge men naast het rapport van de heer J.J.A. Ellis, de bijdrage van Kruithof, R., *The application of the Common Market anti-trust provisions to international restraints of trade*, *Common Market Law Review*, 1964, 69 en volg. Men vergelijk ook Zwarenstein, H., *The extra-territorial reach of the American Antitrust Laws*, *S.E.W.*, 1964, 365 en volg.

Nu internationale colloquia en congressen tussen juristen uit de zes E.E.G.-landen steeds meer in de mode komen, is het wenselijk zich te bezinnen over methodes en technieken die kunnen bijdragen tot de doelmatigheid van dergelijke bijeenkomsten. Vanuit deze gezichtshoek veroorloven wij ons de volgende opmerkingen. Zij zijn geenszins bedoeld als een kritiek van het hierboven besproken colloquium waarvan — het weze herhaald — de organisatie voortreffelijk was.

De keuze van de congres taal stelt steeds moeilijke problemen vooral wanneer, zoals *in casu*, geen installatie voor simultaanvertaling voorhanden is. Het Frans en het Engels waren de enige officiële talen van het colloquium. Tussenkomsten in het Engels waren evenwel zeldzaam en werden, naar het mij voorkwam, minder aandachtig beluisterd. Terwijl de keuze van het Frans voor de hand lag als zijnde de moedertaal van de meerderheid der deelnemers, was de keuze van het Engels in dit geval moeilijk te verantwoorden. Er waren nagenoeg geen deelnemers wier moedertaal Engels is. Ingevolge de aanwezigheid van een sterke Duitse delegatie was het Duits als tweede taal wellicht meer op zijn plaats. Het komt mij evenwel voor dat, zelfs bij gebreke aan simultaanvertaling, als congres taal zou moeten worden aanvaard elke gemeenschapstaal die door een bepaald percentage van deelnemers wordt verstaan (daarom niet gesproken). Men moet immers voor ogen houden dat een in een (voor de toehoorder) vreemde taal gehouden maar in accurate en genuanceerde bewoordingen uitgedrukte interventie vaak gemakkelijker te begrijpen is dan een in de eigen taal van de toehoorder maar op foutieve wijze (immers in een voor de spreker vreemde taal) uitgedrukte interventie. Bovendien is het doel van een interventie niet zozeer een gesprek met de rapporteur en de vergadering aan te knopen, hetgeen meestal onmogelijk is, maar wel een stellingname te uiten die genoteerd wordt en die achteraf in de gedrukte notulen van het congres, eventueel in vertaling, kan worden teruggevonden. Het is dus m.i. veel belangrijker dat de gedane interventies accuraat en genuanceerd zijn dan dat ze door alle toehoorders terstond worden verstaan. Van de niet in een meerderheidstaal

uitgesproken interventie kan de voorzitter van de vergadering trouwens het kernpunt bij het einde van de interventie samenvatten.

Een tweede opmerking betreft de *politiemacht van de voorzitter* der bespreking. Op elke bijeenkomst ontmoet men deelnemers die, ook wanneer zij niets nieuws te vertellen hebben, steeds het woord willen nemen en het ook willen behouden. Om dit gefilibuster te voorkomen is het zeer nuttig een spreekbeperking in te stellen. Het bereiken van de tijdsbeperking wordt dan best door een tijdsein aangegeven. Ook de verplichting de interventie op voorhand bv. de vorige dag aan te kondigen, zoals dit op het huidig colloquium door bepaalde voorzitters werd opgelegd, is in dit verband zeer nuttig.

Een laatste opmerking houdt verband met het *voorstellen van het onderwerp*. Bij de mondelinge voorstelling zou men m.i. meer aandacht moeten besteden aan concrete gevallen. Veeleer dan een (al dan niet lange) samenvatting te geven van het geschreven rapport — samenvatting die voor diegenen die het rapport lezen een nutteloze herhaling is en voor diegenen die het niet lezen meestal onbegrijpelijk is — verdient het aanbeveling een typische casuspositie voorop te stellen aan de hand waarvan de algemene beginselen die in het geschreven rapport zijn weer te vinden, dan door de vergadering besproken worden. Zo viel het op dat alleen de onderwerpen waaromtrent reeds rechterlijke beslissingen bestonden, zoals het onderwerp over de prejudiciële vragen en het onderwerp over de toepassing van de Mensenrechtenconventie door de nationale rechtbanken, de aanleiding waren tot een levendige en nuttige discussie.

Vermelden we nog dat de deelnemers door het stadsbestuur in Gruuthuse werden ontvangen en dat tijdens de middag- en avonduren talrijke vriendschappelijke contacten werden gelegd of hernieuwd.

WALTER VAN GERVEN.

MEDEDELINGEN

Advocatuur en fiscale arresten

Wij delen hieronder het antwoord mede van de Heer Minister van Justitie op een parlementaire vraag van de Heer F. Vandamme (Vragen en Antwoorden. - Kamer. - 13 april 1965).

* * *

Vraag nr. 32 van de heer F. Vandamme d.d. 23 maart 1965 (N.):

Bij de behandeling van fiskale zaken vóór de hoven van beroep worden de arresten medegedeeld aan de partijen, doch niet aan hun raadslieden.

Deze laatsten worden niet eens verwittigd bij uitspraak.

Is het niet mogelijk richtlijnen te geven aan de griffies opdat de raadslieden op dezelfde wijze zouden worden ingelicht als de partijen?

Antwoord: In de algemene regel wordt van de inhoud van de arresten niet schriftelijk kennis gegeven aan partijen of hun raadslieden.

De kennisgeving van een fiscaal arrest, bedoeld bij

artikel 14 van de wet van 6 september 1895, aangaande de fiskale aanslagen inzake rechtstreekse belastingen, is dan ook een uitzonderingsmaatregel, die slechts voor beperkte interpretatie vatbaar is.

Ten einde de raadslieden der partijen evenwel in de gelegenheid te stellen om langs de gewone weg en even vlug kennis te nemen van de beslissing, onderzoek ik de mogelijkheid de griffiers te gelasten dezen een bericht van de datum van de uitspraak te bezorgen.

TIJDSCHRIFTEN

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie : jg. 1965 - nr. 4857 :

Van der Ploeg P. W., Uitlegging van uiterste wilsbeschikkingen (I). — Gerbrandy S., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Zakenrecht (II).

Nederlands Juristenblad : jg. 1965 - nr. 17 :

Van Bemmelen J. M., Meten en wegen van criminaliteit. — Van Bemmelen J. M., Vergadering Psychiatrisch Juridisch Gezelschap op 27 maart 1965. — Polak J. M., Vereniging voor Agrarisch Recht. — De Hartoch S. L. F., Partijen als getuigen.

Annales de la Faculté de Droit de Liège : jg. 1965 - nr. 1 :

Margreve C., Evolution et orientation de l'adoption en Belgique. — Joliet R., Contribution à l'étude du régime des entreprises publiques dans la C.E.E. — Delatte J. R., Le retrait des actes administratifs individuels.

Revue Internationale des Sciences Administratives : jg. 1964 - nr. 3 :

Hosch L. E., The Administration Division of the United Nations: A Brief History. — Rodriguez Arias J. C., Hacia una Administración « eficiente y suficiente ». — Langrod G., Le nouveau statut des fonctionnaires en Espagne. — Engelbert E. A., Major Issues in Professional Training for Public Administration.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif et de la Belgique - jg. 1965 - nr. 4 :

Rechtspraak.

La Revue Administrative (Parijs) : jg. 1965 - nr. 103 :

Editorial. — Feuilloley P., Pour une étude méthodique des abstentions électorales. — Luchaire F., L'apport européen dans l'élaboration des droits nationaux des pays en voie de développement. — Thuillier G., Le « Droit Public de France de l'abbé Fleury ». — Jurisprudence.

Recueil Dalloz (Parijs) : jg. 1965 - nr. 13 :

Guyénot J., L'incidence du droit des marques de fabrique sur le refus de vente et les pratiques commerciales d'exclusivité.

jrg. 1965 - nr. 14 :

Chavanne A., La loi du 31 décembre 1964 sur les marques de fabrique, de commerce ou de service.

jrg. 1965 - nr. 15 :

Mazeaud H., La communauté réduite au bon vouloir de chacun des époux. (Réflexions sur le nouveau projet de loi portant réforme des régimes matrimoniaux).

Osterreichische Zeitschrift für Öffentliches Recht, jrg. 1965 - nr. 1-2 :

Laufer H., Die Schiedsgerichtsbarkeit der deutschen Parteien. — Verdross A., Die Rechtsphilosophie Heinrich Henkels und die erneuerte aristotelisch-thomassische Naturrechtslehre. — Klein F., Dürfen Steuergesetze rückwirkend belasten? — Eichinger G., Die wirtschaftliche Betrachtungsweise im Steuerrecht. — Kelsen H., In eigener Sache.

Politische Vierteljahresschrift, jrg. 1965 - nr. 6 :

De Jouvenel B., Politische Wissenschaft und Vorausdenken. — Kirchheimer O., Der Wandel des westeuropäischen Parteiensystems. — Meyn H., Die Deutsche Partei-Ursachen des Scheiterns einer national-konservativen Rechtspartei im Nachkriegs-Deutschland.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"